

Laura Piltonen

TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI

Ensimmäisen vuoden oikeuskäytäntö käräjäoikeuksissa

TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI

Ensimmäisen vuoden oikeuskäytäntö käräjäoikeuksissa

Laura Piltonen
Opinnäytetyö
Kevät 2016
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma, Oikeus ja hallinto

Tekijä: Laura Piltonen

Opinnäytetyön nimi: Tunnustamisoikeudenkäynti - ensimmäisen vuoden oikeuskäytäntö kärjäoikeuksissa

Työn ohjaaja: Jaana Rissanen

Työn valmistusluku- ja vuosi: Kevät 2016

Sivumäärä: 44

Opinnäytetyön aiheena on tunnustamisoikeudenkäynti ja menettelyssä toteutunut ensimmäisen vuoden oikeuskäytäntö. Opinnäytetyön tarkoituksena on esitellä vuoden 2015 alusta voimaan tullutta tunnustamisoikeudenkäyntiä menettelynä, sen ominaispiirteitä, käyttöönoton syitä ja itse oikeusprosessia sekä tunnustamisoikeudenkäynnin pohjalla olevaa syyteneuvottelua ja neuvottelun tuloksena syntyvää tuomioesitystä. Menettelykuvauksen lisäksi opinnäytetyössä tutkitaan kattavasti tunnustamisoikeudenkäynnissä toteutunutta oikeuskäytäntöä. Oikeuskäytäntöä tutkimalla selvitetään minkä verran menettelyä on käytetty sen ensimmäisenä käyttöönottovuonna, minkälaisiin rikoksiin menettelyä on sovellettu ja kuinka tyytyväisiä rikosasian osapuolet ovat ratkaisuihin olleet.

Tutkimusmenetelminä opinnäytetyössä ovat lainopillinen tutkimus ja kärjäoikeuksien antamien ratkaisujen tutkiminen. Keskeisimpinä lähteinä opinnäytetyössä ovat laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, esitutkintalaki ja rikoslaki sekä näiden lakien lainvalmisteluasiakirjat. Pääpaino on lainsäädännön ohella etenkin hallituksen esityksessä 58/2013, jossa ehdotetaan syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamista. Lisäksi lähdeaineisto perustuu oikeuskirjallisuuteen. Oikeuskäytännön osalta tutkimus pohjautuu kärjäoikeuksista tilattuihin tunnustamisoikeudenkäynnissä annettuihin tuomioihin. Tutkimuksessa on mukana kaikki Suomessa vuonna 2015 annetut ratkaisut.

Opinnäytetyön johtopäätöksenä voidaan todeta, että tunnustamisoikeudenkäyntiä on hyödynnetty varsin vähän sen ensimmäisenä käyttöönottovuonna. Sovelletujen rikosten osalta tietyn tyyppiset rikokset nousivat selvästi tuloksista esiin; menettelyä sovellettiin ennen kaikkea talous- ja varallisuusrikoksiin. Tuomioistuinten ratkaisuihin oltiin oltu myös erittäin tyytyväisiä, sillä muutosta lopputulokseen ei ollut haettu juuri lainkaan.

Vähäinen hyödynnettävyys johtuu varmasti suurelta osin siitä, että menettely on uusi. Käynnistymisvaikeuksien jälkeen tunnustamisoikeudenkäyntiä todennäköisesti tullaan käyttämään jatkossa enemmän menettelyn tullessa tutummaksi ja viranomaisille laadittujen ohjeistusten lisääntyessä.

Asiasanat: tunnustamisoikeudenkäynti, syyteneuvottelu, tuomioesitys, rikosprosessi, tunnustaminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme, Option of Law and Administration

Author: Laura Piltonen

Title of thesis: Plea bargain trial – legal praxis during the first year of implementation

Supervisor: Jaana Rissanen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2016 Number of pages: 44

The subject of this thesis is plea bargain trial, and the legal praxis used during the first year of the implementation of the process. The aim of the thesis is to present the plea bargain trial as a procedure, the characteristic features of the process, the reason for its implementation and the process itself. Year 2015 was the first year it was introduced to Finnish legal system. The plea bargain system and the resulting proposition for sentencing are presented, as well. Also, legal praxis realized in the plea bargain trial is studied in detail in the thesis. By studying the legal praxis, the utilization rate of the process during the first year of implementation is concluded, the nature of the criminal cases where plea bargain trial has been exercised is investigated, and the content to the court decisions of the parties are examined.

The methods for the research done in the thesis are legal dogmatics and studying the court decisions given by the district courts in Finland. The primary sources used in the work are Code of Procedure, Law of Pretrial Investigation, Criminal Law, and also the law drafting documents of these laws. The main focus, in addition to the law, is especially in the proposal of the Finnish Government 58/2013, which suggested the reformation of the legislation related to the plea bargain and to the regulations of the non-prosecution. Another source for reference is the legal literature. In the context of legal praxis, the research is based on the court decisions. In the research, all the court decisions given in the plea bargain trials in Finland during the year 2015 are included.

As the main conclusion in this thesis, it can be stated that the plea bargain trial has been used relatively little during its first year of implementation. From the criminal cases in which the procedure was used, certain types of cases were clearly distinguished from the others; plea bargain trial was mainly applied in economic offences and crimes against property. Also, the parties involved in the cases were mainly very satisfied with the court decisions, because the amount of appeals against the decisions was almost negligible.

The reason for low utilization rate of the plea bargain trials is most probably the novelty of the procedure. After the difficulties during the start-up period, plea bargain trials will most probably be used in a larger extent, when the procedure is more well-known, and more directives related to the process are given to the authorities.

Keywords: plea bargain trial, plea bargain, proposition for sentencing, criminal case, confession

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNIN HISTORIAA JA KÄYTTÖÖNOTON SYYT.....	10
2.1	Tunnustamisoikeudenkäynnin historiaa.....	10
2.2	Tunnustamisoikeudenkäynnin käyttöönoton syyt	11
2.2.1	Prosessiekonomiset syyt.....	12
2.2.2	Oikeudenkäynnin kesto.....	14
3	SYYTENEUVOTTELU.....	15
3.1	Tuomioesitys	15
3.2	Soveltamisala	17
4	TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI PROSESSINA.....	19
4.1	Läsnäolo ja käsittelyyn kutsuminen	19
4.2	Oikeudenkäynnin etenemisen järjestys	20
4.3	Tuomion antaminen tuomioesityksen mukaisesti	22
4.4	Asian jättäminen sillensä	25
4.5	Muutoksenhaku	26
5	OIKEUSKÄYTÄNTÖ.....	29
5.1	Ratkaisujen määrä	29
5.2	Menettelyyn sovelletut rikokset.....	31
5.3	Ratkaisujen lainvoimaisuus	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
7	POHDINTA	40
	LÄHTEET.....	42

LYHENTEET

ETL	Esitutkintalaki 22.7.2011/805
HE	Hallituksen esitys
KO	Käräjäoikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.
OMML	Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja
PL	Perustuslaki 11.6.1999/731.
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689

1 JOHDANTO

Suomessa oli ennen vuotta 2015 käytössä rikosasioissa kaksi menettelytyyppiä: kirjallinen menettely ja suullinen pääkäsittely. Kirjallinen menettely soveltuu lieviin rikosasioihin, joissa vastaaja on tunnustanut teon ja suostuu asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä. Kaikki muut kuin kirjallisessa menettelyssä käsitellyt rikosasiat on käsitelty täysimittaisessa suullisessa pääkäsittelyssä (ROL 5a:1 §.) Suomessa oli tarvetta menettelylle, joka on sekä edullisempi, että prosessiltaan kevyempi kuin tavallinen rikosasian pääkäsittely. Oikeudenkäyntien kestoa oli tarvetta saada lyhyemmäksi, mutta samalla tuli pitää huolta siitä, että rikosasian osapuolten oikeusturva tuli taatuksi.

Vuoden 2015 alusta tuli voimaan uusi menettely rikosasioissa, joka sai nimekseen tunnustamisoikeudenkäynti. Tunnustamisoikeudenkäynti soveltuu menettelynä rikoksiin, jotka nimensä mukaisesti vaatii sen, että vastaaja tunnustaa epäillyt rikokset ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä (ROL 5b:3 § 2 k.). Vaatimukset menettelyn soveltamiseen on lähtökohdaisesti samat kuin kirjallisessa menettelyssä, mutta tunnustamisoikeudenkäynti on tarkoitettu vakavampiin rikoksiin, kuin mitä kirjallisessa menettelyssä voidaan ratkaista (ROL 1:10 § 1 k). Toisin kuin kirjallinen menettely, tunnustamisoikeudenkäynti on suullinen pääkäsittely, mutta huomattavasti kevyempi prosessiltaan kuin tavallinen rikosasian pääkäsittely. Prosessia tavalliseen pääkäsittelyyn keventää muun muassa se, että asiassa ei esitetä näyttöä samassa laajuudessa, jos ollenkaan (ROL 5b:3 §). Vastajalle ”porkkanana” tunnustamiselle ja suostumiselle tunnustamisoikeudenkäyntiin on se, että syyttävä sitoutuu vaatimaan lievempää rangaistusta vastineeksi tunnustamiselle. Rangaistus on korkeintaan 2/3 rikoksesta säädetyn rangaistuksen enimmäismäärästä (RL 6:8a §). Tuomioistuin puolestaan sitoutuu tuomitsemaan rangaistuksen esitetyn mukaan (ROL 5b:4 §).

Tunnustamisoikeudenkäynti itsessään sekä sen pohjalla oleva syyteneuvottelujärjestelmä on uusi ja tietoisuus siitä on vielä suhteellisen vähäistä. Opinnäytetyöni aiheeksi valitsin tunnustamisoikeudenkäynnin ensimmäisen vuoden oikeuskäytännön tutkimisen. Aiheen valintaan vaikutti ennen kaikkea se, että menettelyssä toteutunutta oikeuskäytäntöä ei ole tutkittu vielä lainkaan vaikka menettely on ollut jo hieman yli vuoden käytössä. Haluan opinnäytetyössäni tehdä tunnustamisoikeudenkäyntiä menettelynä tutuksi ja selvittää, minkä verran menettelyä on hyödynnetty sen ensimmäisenä käyttöönottovuonna sekä millaisiin rikoksiin menettelyä on käytetty.

Opinnäytetyössä on käytetty lainopillista tutkimusmenetelmää eli tutkin voimassa olevaa oikeutta. Oikeuskäytännön selvittämiseksi päädyin tilamaan käräjäoikeuksista kaikki tunnustamisoikeudenkäynnissä annetut tuomiot. Kaikista tunnustamisoikeudenkäynneissä annetuista ratkaisuista ja ratkaisun antaneista tuomioistuimista sain tiedon Valtakunnansyyttäjänvirastosta. Tuomioista saaduilla tiedoilla täydensin opinnäytetyön teoriaperustaa.

Asetin tutkimukselle rajaukset kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäiseksi rajasin tutkimuksen ajallisesti koskemaan ainoastaan menettelyn ensimmäistä käyttöönottovuotta eli vuotta 2015. Toinen rajaus koskee oikeusastetta; tutkimuksessa on mukana ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen eli käräjäoikeuksien ratkaisut. Hovioikeudessakin on jo muutamia ratkaisuja syntynyt, mutta ne siis jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Lisäksi kolmas asetettu näkökulma koskee laajuutta, joka tässä työssä kattaa koko maan. Tutkimuksessa on mukana kaikki Suomessa tunnustamisoikeudenkäynnissä annetut ratkaisut. Oikeuskäytännön osalta tutkimus on siis yleistävä, sillä se on toteutettu valtakunnan tasolla.

Opinnäytetyöllä ei ole toimeksiantajaa vaan tutkimus toteutettiin oma-aloitteisesti; aiheen valintaan ja työn toteutukseen vaikutti oma mielenkiinto tutkittavaa asiaa kohtaan ja lisäksi halusin pitää prosessin aikataulun riippumattomana muista tahoista kuin itsestäni. Kuka tahansa voi käräjäoikeudesta tilata tuomioita siltä osin, kun ne eivät ole salassa pidettäviä, joten toimeksiantaja ei aineiston saatavuuden näkökulmasta olisi mielestäni tuonut lisäarvoa tutkimukselle. Tunnustamisoikeudenkäynnissä ei ratkaista sen kaltaisia rikoksia, jotka ovat yleensä kokonaisuudessaan salassa pidettäviä. Kaikki tilaamani tuomiot osoittautuivatkin kaikilta osin julkisiksi.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia tunnustamisoikeudenkäyntiä menettelynä sekä selvittää menettelyssä toteutunut oikeuskäytäntö. Oikeuskäytännöstä halusin saada kuvaa muutaman relevantin kysymyksen avulla. Tavoite johti seuraavien tutkimuskysymysten syntyyn:

1. Millainen on tunnustamisoikeudenkäynti?
2. Kuinka monta tunnustamisoikeudenkäyntiä on toteutunut?
3. Minkälaisiin rikoksiin menettelyä on sovellettu?
4. Kuinka monesta tuomiosta on valitettu, kenen toimesta ja mihin on ollut tyytymätön?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaus on esitetty teoriaosuudessa. Empiirisessä osuudessa eli oikeuskäytäntöä tutkimalla, selvitän vastaukset loppuihin kolmeen tutkimuskysymykseen.

Työssä lähdetään liikkeelle esittelemällä tunnustamisoikeudenkäynnin ominaispiirteitä sekä menettelyn historiaa ja käyttöönoton syitä. Seuraavaksi kuvaan tunnustamisoikeudenkäynnin pohjalta olevaa syyteneuvottelua, neuvottelun tuloksena syntyvää tuomioesitystä sekä esitän lain asettamat rajat menettelyn soveltamiselle. Kolmas pääluku pitää sisällään tunnustamisoikeudenkäynnin kuvauksen menettelynä eli luvussa esittelen itse oikeudenkäyntiprosessiin liittyviä säännöksiä. Empiirisessä osuudessa selvitän menettelyssä syntynyttä oikeuskäytäntöä: tuomioista saatujen tietojen pohjalta laadin yhteenvetoja ja esitän oikeuskäytäntöä kokonaisuutena. Johtopäätösosio sisältää vastaukset tutkimuskysymyksiin sekä tulosten analysointia.

Opinnäytetyössä on käytetty lähdemateriaalina pääasiassa lakeja, joista keskeisimpinä on ollut laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa, rikoslaki ja esitutkintalaki. Muita merkittäviä lähteitä on ollut näiden lakien lainvalmisteluasiakirjat eli hallituksen esitys ja oikeusministeriön mietinnöt ja lausunnot. Lisäksi työssä on hyödynnetty rikos- ja prosessioikeudenalan oikeuskirjallisuutta.

2 TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNNIN HISTORIAA JA KÄYTTÖNOTON SYYT

Vuoden 2015 alusta tuli voimaan uusi menettely rikosasioissa: tunnustamisoikeudenkäynti. Tunnustamisoikeudenkäynnin ja sen pohjalla olevan syyteneuvottelun perusidea on, että rikoksesta epäilty voi tunnustamalla saada mahdollisuuden sopia syytteestä ja sitä myöten lievemmän rangaistuksen. Uuden kevennetyn menettelyn tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa etenkin laajojen rikosvyyhtien käsittelyä sekä alentaa oikeudenkäyntien kokonaiskustannuksia, turvaten kuitenkin niin rikoksesta epäillyn kuin asianomistajankin oikeudet. Menettely on tarkoitettu tapauksiin, jossa siitä arvioidaan olevan eniten hyötyä viranomaisresurssien järkevän kohdentamisen ja rikosasian joutuisan käsittelyn kannalta. Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuin sitoutuu tuomitsemaan rangaistuksen lievennetyltä rangaistusasteikolta. (Savolainen 2013, viitattu 9.3.2016.)

Tunnustamisoikeudenkäynti on luonteeltaan rikosasian pääkäsittely, mutta menettely on tarkoitettu olevan suppeampi, kuin laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 6 luvussa tarkoitettu pääkäsittely. Tunnustamisoikeudenkäynnissä vastaaja on tunnustanut menelleensä syytteessä kuvatulla lailla, joten todistelua ei esitetä samassa laajuudessa kuin normaalissa pääkäsittelyssä. (HE 58/2013 vp, 29.) Tunnustamisoikeudenkäynti voi olla kokonaan oma käsittelynsä tai osa normaalia rikosasian pääkäsittelyä. Mikäli samaa vastaajaa kohtaan on nostettu yksi tai useampi syyte tuomioesityksen lisäksi, yhtenäisrangaistuksen vuoksi sekä oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen järjestämisen kannalta asiat käsitellään samassa käsittelyssä. (ROL 5b:1 §; HE 58/2013 vp, 29.)

2.1 Tunnustamisoikeudenkäynnin historiaa

Tunnustamisoikeudenkäynnin juuret ovat Yhdysvalloissa, jossa on kehittynyt oikeuskäytännössä niin sanottu plea bargain – järjestely. Plea bargain -järjestelyssä syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja sopivat siitä, että oikeudenkäyntiä ei järjestetä tai jatketa. Sopimuksen teolla pyritään välttämään hitaita ja kalliita valamiesoikeudenkäyntejä. Sopimukseen kuuluu, että epäilty tai vastaaja tunnustaa jonkin teon, tai useista epäillyistä rikoksista yhden tai useamman, ja saa vastineeksi rikosoikeudellista vastuuta koskevan helpotuksen. Yleensä helpotus on lyhyempi rangaistus, mutta se voi olla myös rangaistuksen vaatiminen lievemmästä teosta kuin mihin vas-

taaja on ilmeisesti syyllistynyt taikka syytteen nostamatta jättäminen joistain teoista, kun vastaa-
jaa epäillään useista rikoksista. Plea bargain -järjestelmille on tunnusomaista, että tuomioistuin
hyväksyy sopimuksen ja langettaa tuomion sen mukaisesti. (HE 58/2013 vp, 4.)

Plea bargain – järjestelmät levisivät Yhdysvalloista muihin niin sanottuihin common law- maihin,
kuten Englantiin, Walesiin ja Kanadaan ja viime vuosikymmeninä on samankaltaisia järjestelmiä
otettu käyttöön myös niin sanotuissa civil law – maissa, kuten Italiassa, Puolassa, Virossa, Rans-
kassa ja Saksassa. Pohjoismaista Tanskassa ja Norjassa on myös lähes vastaava menettely.
(HE 58/2013 vp, 4; Savolainen 2013, viitattu 31.3.2016.) Common law ja civil law – termeillä tar-
koitetaan oikeusjärjestelmiä, missä ensimmäinen tarkoittaa tapaoikeutta eli vakiintuneen oikeus-
käytännön pohjalta syntyvää velvoittavaa oikeutta (Mattila 2015a, viitattu 2.4.2016) ja jälkimmäi-
nen taas on Manner-Euroopassa kehittynyt romaanis-germaaninen oikeusjärjestelmä, jossa tär-
kein oikeuslähde on kirjoitettu laki (Mattila 2015b, viitattu 2.4.2016).

2.2 Tunnustamisoikeudenkäynnin käyttöönoton syyt

Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen kokonaisresurssit rikosasioiden käsittelemiseen kohtuullises-
sa ajassa ovat niukat eikä resurssien lisääntymistä ole odotettavissa, päinvastoin. Niinpä säästö-
jen saavuttamiseksi oli välttämätöntä kehittää tarkoituksenmukaisia tapoja keventää rikosproses-
sia niissä tapauksissa, joissa se voidaan tehdä asianosaisten oikeusturvaa ja yleisen edun vaati-
muksia loukkaamatta. Tarvittiin menettely, jossa esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän on mahdol-
lista rajoittaa tutkintaa niissä tilanteissa, joissa asian selvittämisen aiheuttama työ- ja aikamäärä
ei ole asianmukaisessa suhteessa rikosvastuun toteuttamiseen nähden. Aikaa ja työtä sääste-
tään etenkin esitutkintavaiheessa, missä niitä kuluu usein eniten. Myös syyteharkinta- ja tuomiois-
tuin vaiheessa ajan ja työn säästö näkyy siinä, että syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi
tulee suppeampia asiakokonaisuuksia, joiden käsittelyssä todistelua ei tarvita joko lainkaan tai
entistä vähemmän. (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 26/2012, 34.)

Syyteneuvottelujärjestelmän tavoitteena on nopeuttaa laajoissa ja vaativissa rikosasioissa pro-
sessimenettelyä niin, että tehostuneesta viranomaistoiminnasta säästyneitä resursseja voidaan
kohdentaa tarkoituksenmukaisemmin. Esitutkintavaiheessa resursseja säästyy tutkintatoimenpi-
teiden vähentymisestä, tutkinta-ajan lyhentymisestä sekä tutkinnan entistä paremmasta kohden-
tamisesta. Esitutkinnassa annettu tunnustus keventää menettelyä huomattavasti syyteharkinta- ja

tuomioistuinvaiheessa, sillä näytön esittämisen tarve vähenee olennaisesti. Syyteharkintavaiheessa saavutetut hyödyt vaikuttavat taas tuomioistuinvaiheen huomattavaan lyhentymiseen. (Nissinen 2016, 1.)

Tunnustuksella on ollut merkitystä lainsäädännössä jo ennen uusien, tässä opinnäytetyössä tarkasteltavien säännösten voimaatuloa. Tunnustuksen merkitys oikeudenkäynnissä on esiintyvän todistelun laajuuden kannalta oleellista: se on merkittävä todiste, joka lievemmissä rikosasioissa voi riittää yksinkin näytöksi syyksiluettavalle tuomiolle. Käytännössä kuitenkin on tarvinnut kerätä tunnustuksen lisäksi myös muita todisteita esitutkinnassa, joita on esitetty oikeudenkäynnissä. Ei nimittäin ole harvinaista, että esitutkinnassa annettu tunnustus perutaan oikeudenkäynnissä. (OMML 26/2012, 34.)

Rikosasian epäillyn tai vastaajan kannalta hyötyjä ovat asian käsittelyn nopeutuminen, oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen vähentyminen, rangaistuksen aleneminen ja mahdollinen rikosvastuuseen liittyvä muu helpotus. Esitettävän näytön vähentyminen vähentää myös asianomistajille ja todistajille aiheutuvaa haittaa. Lisäksi asianomistajat pääsevät menettelyn myötä todennäköisesti nopeammin oikeuksiinsa. (OMML 26/2012, 34–35.)

2.2.1 Prosessiekonomiset syyt

Prosessiekonomialla tarkoitetaan sitä, että tuomioistuinlaitos toimii kustannustehokkaasti. Vuosikausia kestävät oikeusprosessit eivät palvele oikeussuojatavoitteen toteutumista eli prosessin nopeus on keskeinen seikka oikeuksiin pääsyn kannalta. Yhteiskunnan kannalta taas prosessin halpuus on keskeinen tavoite, sillä tuomioistuinlaitoksia ylläpidetään yhteiskunnan toimesta. (Linna 2012, 22.)

Prosessiekonomian kannalta suurin hyöty saavutetaan silloin, kun resurssit saadaan mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön jo esitutkintavaiheessa. Esitutkinnassa voimavaroja vievät erityisesti vakavat talousrikokset, jotka muodostavat vaikean kokonaisuuden sisältäen törkeitä tekoja, niin sanottuja päär rikoksia, ja lievempiä tekoja. Kokonaisuuden tutkiminen vie myös runsaasti aikaa, josta seuraa oikeudenkäynnin kokonaiskeston piteneminen. Tämän kaltaisissa rikoksissa on usein perusteltua jättää vähäisempiä tekoja tutkimatta, jos rikoksesta epäilty tunnustaa ja näin ollen myötävaikuttaa rikostensa selvittämiseen. Näin tapahtuessa tutkinta-aika lyhenee ja menet-

tely kevenee ja nopeutuu myös syyteharkinta- ja oikeudenkäyntivaiheessa. Tuomittavaan rangaistukseen esitutinnan rajaamisella ei välttämättä ole vaikutusta rikoslain 7 luvun yhteistä rangaistusta koskevien säännösten vuoksi. (OMML 26/2012, 37.)

Tavoitteena on lisäksi, että esitutkintavoimavaroja vapautuu lievemmistä teoista muiden rikosten tutkintaan, sillä esitutinnan tehokkuuden kannalta on yleisesti eduksi, jos esitutkinta voidaan aloittaa mahdollisimman pian rikoksen teon jälkeen. Nopealla esitutinnan aloittamisella on parhaat edellytykset saada asiassa näyttöä ja ryhtyä pakkokeinoihin, kuten omaisuuden takavarikointiin. Resurssien vapautuminen parantaa myös mahdollisuuksia tutkia sellaisia tekoja, jotka muutoin voisivat jäädä viranomaisilta huomaamatta tai joiden esitutkinta ei ajan kulumisen vuoksi todennäköisesti ole enää tuloksellista. Rikosoikeudellisen ennaltaehkäisyn kannalta tämä on tärkeää, sillä yleinen näkemys on, että ennaltaehkäisyyn vaikuttaa ensisijaisesti kiinnijäämisriski eikä niinkään seuraamusten ankaruus. (OMML 26/2012, 37.)

Menettelyn prosessiekonomiset hyödyt näkyvät poliisin työssä lisäksi konkreettisesti niin, ettei todistajien kuulemista suoriteta samassa laajuudessa kuin tavanomaisessa esitutkinnassa, erilaisten kirjallisten materiaalien hankkiminen ja pakkokeinojen käyttö on vähäisempää eikä erityisiä tutkintamenetelmiä välttämättä tarvita. Kokonaisuudessaan tutkimiseen tarvitaan vähemmän poliisin henkilöresursseja ja muita voimavaroja, vaikka neuvottelut rikoksesta epäillyn, hänen avustajansa ja syyttäjän kanssa vaativatkin oman työpanoksensa. Esitutkintojen kokonaisajat jäävät esitutinnan rajaamisella normaalimenettelyä lyhyemmäksi. (OMML 26/2012, 42.)

Syyttäjien työmäärään esitutkintavaiheessa ei varsinaisia säästöjä synny, sillä heidän on oltava tiiviisti mukana asian käsittelyssä jo esitutkintavaiheessa rajoittamispäätösten osalta. Säästöjä syntyykin syyteharkintavaiheessa, sillä syyteharkintaan tulevat asiat vähenevät. Syyttäjän ja tuomioistuimen työtä vähentävät tunnustuksen perusteella tehtävät syyttämättäjäättämispäätökset, sillä niitä asioita ei käsitellä tuomioistuimessa. (OMML 26/2012, 42.) Esitutinnan lisäksi syyttäjän työtä sitä vastoin lisää syyteharkintavaiheessa tuomioesitysten tekeminen, sillä hänellä on oltava entistä tarkempi käsitys oikeudenmukaisesta rangaistuksesta tuomioesityksessä ja tunnustamis-oikeudenkäynnissä tarkoitettujen rikosten osalta. (OMML 26/2012, 43.)

2.2.2 Oikeudenkäynnin kesto

Perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan oikeudenkäynnin joutuisuuden (Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999 6 art; Suomen perustuslaki, 11.6.1999/731 2:21 §) toteutuminen on Suomessa ongelma, vaikka asiaan on pyritty vaikuttamaan eri keinoin. Yksi tällainen keino on ollut säätää laki joutuisuusvaatimuksen loukkaamisen jälkikäteisestä hyvittämisestä (laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä 29.5.2009/362). (OMML 26/2012, 25.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut lukuisia langettavia tuomiota, joissa on todettu Suomen syyllistyneen sopimusrikkomukseen oikeudenkäynnin viivästymisen johdosta. Suuri osa mainituista ratkaisuista koskee rikosoikeudenkäyntejä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintalinjasta voidaan karkeasti ottaen tiivistää, että jos oikeudenkäynti on kokonaisuudessaan kestänyt yli neljä vuotta, on syyllistytty oikeudenloukkaukseen. Neljän vuoden aika lasketaan esitutkinnan aloittamisesta. (OMML 26/2012, 25.) Tarve toimenpiteille joutuisuuden parantamiseksi on ollut siis ilmeinen.

Yksittäisten laajojen ja vaikeiden asioiden käsittelyn hitaus ja pituus vaikuttavat laajemmin siihen, kuinka viranomaiset kykenevät käsittelemään saapuvat rikosasiat asianmukaisella joutuisuudella. Yksittäiset asiat hidastavat myös muiden asioiden käsittelemistä. Laajojen asioiden syyteneuvotteluista koituvat aika- ja työsäästöt helpottavat koko rikosoikeudenhoidon joutuisuutta, sillä poliisi, syyttäjä ja tuomioistuimet voivat kohdentaa hallitusti niukkoja resurssejaan: yksittäisten asioiden käsitteleminen ei aiheettomasti viivästy, syyteoikeudet eivät vanhennu, entistä useamman vastaajan vakavia rikosasioita voidaan käsitellä tehokkaasti ja eri vastaajia koskevia rikosasioita voidaan käsitellä tasapuolisesti. (OMML 26/2012, 35.)

Tuomioistuimen käsiteltäväksi eivät luonnollisesti tule lainkaan esitutkinnan ulkopuolelle rajatut asiat. Tuomioesityksissä ja tunnustamisoikeudenkäynteissä käsiteltävien asioiden osalta syyttäjän ja tuomioistuimen työ vähenee oikeudenkäyntiin valmistautumisessa ja oikeudenkäynnissä itsessään, sillä näytön esittäminen on huomattavasti vähäisempää. Pääkäsittelyyn käytetty aika lyhenee tunnustamisoikeudenkäynnissä merkittävästi. Tunnustamisoikeudenkäynti tulee myös järjestää nopeasti. Lisäksi asian ratkaisu on nopeaa, sillä tuomion laatiminen ei vaadi vastaavaa työpanosta kuin tavanomaisen oikeudenkäynnin päätteeksi. (OMML 26/2012, 42.)

3 SYYTENEUVOTTELU

Määritelmän mukaan syyteneuvottelu on rikosvastuun huojennuksen muoto, jossa rikosasiassa toimivan viranomaisen ja rikosasian vastaajan välisin neuvotteluihin pyritään lopputulokseen, jossa yhteiskunta rajoittaa rikosoikeudellisen vastuun täysmääräistä toteuttamista. Vastineeksi rikosasian vastaaja tunnustaa teon tai muulla tavoin edesauttaa rikoksen selvittämistä. Rikosasiassa toimiva viranomaisena on yleensä syyttäjä. (Linna 2015, viitattu 24.3.2016.)

Syyteneuvottelua koskevat säännökset löytyvät esitutkintalain 22.7.2011/805 3 luvun 10 a §:stä ja laista oikeudenkäynnistä rikosasiassa 11.7.1997/689 1 luvun 10 §:stä sekä 10 a §:stä. Esitutkintalain säännöksen mukaan, syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta kaikkien rikosten osalta, kun henkilön epäillään syyllistyneen useampaan rikokseen ja hän on tunnustamalla edistänyt rikoksen selvittämistä. Syyttäjän tulee harkinnassaan ottaa huomioon käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset, siihen kuluva aika, asian laatu ja esitettävät vaatimukset sekä muut vaikuttavat seikat. (ETL 3:10a.1 §.)

Jos esitutkintaa rajoitetaan tunnustuksen perusteella, voi syyttäjä samalla sitoutua vaatimaan rangaistusta lievemmän rangaistusasteikon (RL 6:8a §) mukaisesti epäilystä rikoksesta, josta esitutkinta toimitetaan. Syyttäjä voi sitoutua toimimaan näin myös silloin, kun tutkittavana on vain yksi rikos, joka on tunnustettu kokonaan tai olennaisilta osiltaan. (ETL 3:10a.2 §.) Rikosten yksiköimisestä johtuen voi olla joskus tulkinnanvaraista onko kyseessä yksi vai useampi teko, joten ensimmäisen momentin soveltaminen tällaisissa tulkinnanvaraisissa tilanteissa saattaisi asettaa rikoksesta epäillyt eriarvoiseen asemaan (HE 58/2013, 36). Syytteestä sopimiseen ei tule ryhtyä, jos se on vastoin painavaa yhteiskunnallista tai yksittäisen henkilön intressiä (OMML 26/2012, 37).

3.1 Tuomioesitys

Kun tunnustamisoikeudenkäyntiin soveltuvassa rikosasiassa täyttyy edellä esitetyt edellytykset, järjestetään syyttäjän ja rikoksesta epäillyn välillä neuvottelu, syyteneuvottelu, sekä laaditaan tuomioesitys (ETL 3:10a.3 §). Tuomioesitys on syyteneuvottelussa laadittu asiakirja eli toisin sanoen syyteneuvottelun tulos ja tunnustamisoikeudenkäynti pidetään sen pohjalta.

Syyttäjä voi ryhtyä toimenpiteisiin tuomioesityksen tekemiseksi joko omasta tai asianosaisen aloitteesta. Jotta tuomioesitys laatimiseen voidaan ryhtyä, edellytetään, että epäilty rikos kuuluu syyteneuvottelun soveltamisalaan ja, että asian käsittely tunnustamisoikeudenkäynnissä on perusteltu. Jälkimmäisessä tulee ottaa huomioon asian laatu ja esitettävät vaatimukset, arvioidut kustannukset niin esitutkinnassa, syyteharkinnassa kuin oikeudenkäynnissä sekä näihin kuluva aika ja mahdolliset epäiltyyn rikokseen tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen kuuluvat osallisuuskysymykset. (ROL 1:10.1 §.) Syyteneuvottelun soveltamisala käsitellään tarkemmin luvussa 3.2.

Tuomioesitys voidaan tehdä, jos rikosasian epäilty tai vastaaja tunnustaa teon ja suostuu asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Lisäksi vaaditaan, että syyttäjä ja rikoksesta epäilty ovat yhtä mieltä syyksi luettavasta rikoksesta ja, että asianomistajalla ei ole vaatimuksia. Mikäli vaatimuksia on, niin hänen tulee antaa suostumus asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. (ROL 1:10a.2 §.)

Tuomioesitys on laadittava kirjallisena ja se on päivättävä ja allekirjoitettava osapuolten toimesta. Tuomioesityksessä on ilmoitettava edellisessä kappaleessa eriteltyt tiedot sekä syyttäjän sitoumus vaatia rangaistusta lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti. Tuomioesityksessä syyttäjä voi ilmoittaa kantansa tuomittavan rangaistuksen lajista ja määrästä. Tuomioesityksen sisällöstä on oltava voimassa soveltuvin osin, mitä laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5 luvun 3 §:ssä säädetään haastehakemuksesta. (ROL 1:10.4 §.)

Kun syyttäjä katsoo, että epäillystä rikoksesta voidaan laatia tuomioesitys, hänen on neuvoteltava tuomioesityksen tekemisestä rikoksesta epäiltyyn tai rikosasian vastaajan kanssa. Epäilylle tai vastaajalle on määrättävä neuvottelua varten avustaja, ellei hän halua itse huolehtia puolustuksesta. Avustaja on kuitenkin määrättävä, jos epäilty tai vastaaja ei kykene puolustamaan itseään tai on alle 18-vuotias. Avustajan on täytettävä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n kelpoisuusvaatimukset. (ROL 1:10a.1-2 §.)

Neuvottelussa on oltava läsnä syyttäjä, epäilty tai vastaaja sekä hänen avustajansa, jos hänellä sellainen on. Jos asianomistajan läsnäolo on eduksi käsittelylle, syyttäjä voi kutsua neuvotteluun myös hänet. Asianomistajalla on oikeus käyttää avustajaa. Syyttäjä voi kutsua neuvotteluun myös muita henkilöitä, jos ne ovat niin ikään eduksi käsittelylle. Neuvottelussa syyttäjän on olosuhte-

den vaatimassa laajuudessa tehtävä selkoa epäillyn tai vastaajan ja tarvittaessa myös asianomistajan oikeuksista sekä tuomioesityksen merkityksestä. (ROL 1:10a.3 §.)

Kun tuomioesitys on valmis, syyttäjä toimittaa ilman aiheetonta viivytystä sen ja asiaa koskevan esitutkinta-aineiston sekä muun tarpeellisen aineiston tuomioistuimelle. Asia tulee vireille, kun tuomioesitys saapuu tuomioistuimen kansliaan. (ROL 1:10a.4 §.) Jos syyttäjä on jo nostanut kyseessä olevasta rikoksesta syytteen, hänen on toimitettava tuomioesitys tuomioistuimelle ennen syyteasiaa koskevan pääkäsittelyn aloittamista. Tuomioesityksen johdosta annetun lainvoimaisen tuomion jälkeen tai tarvittaessa muuten, syyttäjän on ilmoitettava syytettä käsittelevälle tuomioistuimelle, onko syytteen käsitteleminen lopetettava vai jatkaako hän sen ajamista. (ROL 1:10a.5 §.) Jos tuomioesitystä ei tehdä, epäillyn tai vastaajan lausumia, jotka on annettu syyteneuvottelussa, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa (ROL 1:10a.6 §).

3.2 Soveltamisala

Syyteneuvottelua koskevat säännökset soveltuvat rikoksiin, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kuusi vuotta vankeutta. (ROL 1:10 §). Erikseen soveltamisalasta on vielä suljettu pois rikokset, jotka kohdistuvat henkeen tai terveyteen ja seksuaalirikokset, jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai kohdistuvat lapsiin (OM 58/2012, 22).

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 1 luvun 10 §:ssä säädetään, että soveltamisalasta pois suljetut seksuaalirikokset ovat raiskaus (RL 20:1 §), pakottaminen seksuaaliseen tekoon (RL 20:4 §), seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5 §), lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:6 §), seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö (RL 20:8 §) ja seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta (RL 20:8b §). Poissuljetut henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset ovat lapsensurma (RL 21:4 §), pahoinpitely (RL 21:5 §), törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelu (RL 21:6a §), lievä pahoinpitely (RL 21:7 §), kuolemantuottamus (RL 21:8 §), törkeä kuolemantuottamus (RL 21:9 §), vammantuottamus (RL 21:10 §), törkeä vammantuottamus (RL 21:11 §), tappeluun osallistuminen (RL 21:12 §), vaaran aiheuttaminen (RL 21:13 §), heitteillepano (RL 21:14 §) ja pelastustoimen laiminlyönti (RL 21:15 §).

Suurimmat edut syyteneuvottelussa saadaan vaikeasti selvitettävissä ja laajoissa rikosasioissa, etenkin sellaisissa, joissa tekoja on useita ja osa on selvästi niin sanottuja päärikoksia ja osa

niihin liittyviä lievempiä rikoksia. Rikokset, jotka kohdistuvat varallisuusetuihin tai tehdään hyötymistarkoituksessa, ja joihin liittyy monimutkaisia oikeudellisia ja tosiasiallisia järjestelyjä, ovat erityisesti syyteneuvotteluun hyvin soveltuvia. Yleisesti ottaen tällaisilla rikoksilla tarkoitetaan laajassa mielessä talousrikoksia. Tämän kaltaisista rikoksista suurimmasta osasta on säädetty enimmäisrangaistukseksi neljä vuotta vankeutta. Koska enimmäisrangaistusraja on kuusi vuotta vankeutta, soveltuvat menettelyn piiriin lisäksi muun muassa laitton maahantulon järjestäminen (RL 17:8a §), törkeä paritus (RL 21:9a §), ihmiskauppa (RL 25:3 §), ammattimainen kätkemisrikos (RL 32:3 §), törkeä rahanpesu (RL 32:7 §) ja törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2 §). Näitä törkeämpien rikosten osalta ei ole perusteltua sopia syytteestä, sillä rikoksesta epäillyn oikeusturva ja yleinen sekä yksityinen etu edellyttävät tällaisten rikosten tutkimista laajemmin. (OMML 26/2012, 38.)

Soveltamisalan ulkopuolelle rajatut seksuaali- sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset voivat myös olla hankalia ja pitkäkestoisia tutkia sekä toimittaa syyteharkinta ja pääkäsittely. On kuitenkin katsottu, ettei esitutkinnan rajaaminen tai rangaistuksen lieventäminen tunnustamisen perusteella ole näiden rikosten luonteen vuoksi puollettavissa. Nämä rikokset kohdistuvat erittäin herkkiin oikeushyviin; henkeen ja terveyteen, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja nuorten suojelemiseen seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Yksityinen ja yleinen etu puoltavat asian tutkimista ja käsittelyä tavanomaisessa järjestyksessä sekä rangaistuksen tuomitsemista normaaliasteikolta. (OMML 26/2012, 39.)

4 TUNNUSTAMISOIKEUDENKÄYNTI PROSESSINA

Tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevat säännökset löytyvät laista oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5b luvusta. Tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään saman lain 1 luvun 10 §:ssä sekä esitutkintalain 3 luvun 10 a §:ssä tarkoitettu tuomioesitys sekä esityksen rikokseen perustuvat vaatimukset. Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuin on päätösvaltainen, kun puheenjohtajana toimii laamanni tai kärjätuomari. Lautamiehiä ei tunnustamisoikeudenkäynnissä tarvitse olla vaan kärjäoikeuden päätösvaltaisuuteen riittää yksin puheenjohtaja. (Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4 2:6a §.)

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 5b luvussa pykälässä 2 määritellään, että tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä pääsäännön mukaan viimeistään 30 päivän kuluessa asian vireille tulosta. Asia tulee vireille, kun tuomioesitys saapuu tuomioistuimen kansliaan. Säännöksellä pyritään siihen, että asiat saataisiin käsiteltyä mahdollisimman nopeasti. Käsittelyn joutuisuus on paitsi tuomioistuimen tavoite, niin usein myös vastaajan toive saada asialle päätöspiste nopeasti. Etuna on lisäksi myös se, että vastaaja sekä hänen avustajansa muistavat syyteneuvottelun kulun ja sisällön, joten vastaajan etujen valvominen tehostuu. (HE 58/2013 vp, 29.)

Poikkeukset määräaikaan ovat kuitenkin mahdollisia esimerkiksi tilanteissa, joissa pakottavien syiden vuoksi tunnustamisoikeudenkäynti joudutaan peruuttamaan. Silloin uusi tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jolloin ensimmäinen oikeudenkäynti oli tarkoitus pitää. Pakottava syy voi olla esimerkiksi vastaajan epäonnistunut haastaminen. Määräaika ei ole kuitenkaan ehdoton; määräaika voidaan määrätä vielä 30 päivää pidemmäksi, mikäli tuomioesityksen puutteellisuus, epäselvyys tai muu tärkeä syy sitä vaatii. Muu tärkeä syy voi olla esimerkiksi tilanne, jossa vastaajalla on toinen tuomioesitys vireillä ja on perusteltua käsitellä tuomioesitykset yhdessä samassa käsittelyssä. (ROL 5b:2.1 §; HE 58/2013 vp, 29.)

4.1 Läsnäolo ja käsittelyyn kutsuminen

Läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä on oltava syyttäjät ja vastaaja sekä vastaajan oikeudenkäyntiavustaja, ellei vastaaja ROL 1 luvun 10 a §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla huolehdi itse puolustuksestaan. Läsnäolovelvollisuudesta ei voida poiketa. (ROL 5b:2.2 §.)

Myös asianomistajalle on varattava tilaisuus olla läsnä, jos oikeudenkäynnissä käsitellään hänen yksityisoikeudellisia vaatimuksiaan, joita syyttäjä ei aja. Jos asianomistajalla ei ole vaatimuksia, häntä ei tarvitse kutsua oikeudenkäyntiin. Lähtökohtaisesti asianomistaja tai hänen edustajansa tulee olla paikalla esittämässä vaatimuksensa ja niiden perusteet, mutta asianomistajan läsnäolo ei kuitenkaan ole pakottavaa, eikä hänen poissaolonsa tällöin estä asian ratkaisemista. Asianomistajan poissa ollessa, hänen vaatimuksensa käsitellään kirjallisen selvityksen perusteella. Vaatimus on myös mahdollista hylätä. Asianomistajan läsnäolon tarpeellisuudesta päättää viime kädessä kuitenkin tuomioistuin. Tuomioistuimen on mahdollista määrätä myös ROL 3:3 §:n mukaisesti, että yksityisoikeudellinen vaatimus käsitellään erikseen riita-asiana. (ROL 5b:2 §, HE 58/2013 vp, 29-30.)

Tuomioistuin huolehtii asianosaisten kutsumisesta oikeudenkäyntiin (ROL 5b:2.4 §). Asiassa noudatetaan normaaleja tiedoksiantomenettelyjä. Kuten aiemmin mainittiin, syyttäjän on oltava paikalla virkansa puolesta ja vastaaja kutsutaan paikalle henkilökohtaisesti sakon uhalla. Mikäli vastaaja ei noudata kutsua, menetellään siten kuin ROL 8 luvun 5 §:ssä säädetään uhkasakon tuomitsemisesta, uuden uhkasakon asettamisesta ja noudosta tuomioistuimeen. Koska asianomistajan läsnäolo ei ole pakollista, asianomistaja kutsutaan tunnustamisoikeudenkäyntiin uhalla, että asia voidaan hänen poissaolostaan huolimatta ratkaista. (HE 58/2013 vp, 30.)

4.2 Oikeudenkäynnin etenemisen järjestys

ROL 5b luvun 3 §:ssä säädetään, missä järjestyksessä tunnustamisoikeudenkäynnissä edetään. Järjestys ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan käsittelyjärjestys voi edetä toisinkin, mikäli tuomioistuin näin päättää. Tilanteessa, jossa tuomioesitys käsittää useamman rikoksen, voi olla järkevää varmistaa tunnustuksen pätevyys kaikkien rikosten osalta ennen siirtymistä eteenpäin. Pykälässä säädetään järjestyksestä seuraavaa.

1. Ensimmäiseksi syyttäjä suorittaa selonteon tuomioesityksen sisällöstä ja muista siihen liittyvistä seikoista sekä esittää asiaa koskevaa esitutkinta-aineistoa tarpeellisessa määrin. Syyttäjän tulee esityksessään käydä läpi tuomioesityksen sisältämät rikokset ja niiden perustelut. Perusteltavana voi olla myös rikosnimikkeen valinnat sekä muut oikeudelliset kysymykset. (ROL 5b:3 § 1 k; HE 58/2013 vp. 30.)

Syyttäjän on lisäksi selostettava, kuinka tunnustus on edistänyt asian selvittämistä ja kertoa käsityksensä siitä, kuinka paljon tunnustamisen tulisi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen. Lähtökohtaisesti syyttäjän tulisi esittää näkemyksensä rangaistuksesta ilman tunnustamisen aiheuttamaa kevennystä prosessiin ja näkemyksensä se huomioon otettuna. Varsinaista täsmällistä seuraamuskannanottoa ei tarvitse esittää, vaan riittää että hän haarukoi rangaistuksen laajuutta oikeaksi katsomissaan rajoissa. (HE 58/2013 vp. 30.)

2. Seuraavaksi tuomioistuin tiedustelelee vastaajalta, tunnustaako hän edelleen rikoksen ja suostuuko asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tuomioistuin selvittää, ymmärtääkö vastaaja tuomioesityksen sisällön ja merkityksen sekä pyrkii varmistumaan siitä, että tuomioesitys vastaa vastaajan tarkoitusta. Vastaajan tulee antaa tunnustus suoraan tuomioistuimelle, sillä asiassa ei ole muuta näyttöä. Tuomioistuin voi kysymyksiin varmistautua siitä, että tunnustus on annettu vapaaehtoisesti ja pätevästi ja että vastaaja on todella tehnyt kyseessä olevan rikoksen. (ROL 5b:3 § 2 k; HE 58/2013 vp. 30.)
3. Tuomioistuin varaa vastaajalle tilaisuuden muutoin lausua tuomioesityksestä ja esitutkinta-aineistosta. Vastaajan on tarkoitus esittää käsityksensä sopivasta seuraamuksesta, sen lajista tai määrästä. Vastaaja voi myös esittää haluamiaan lieventäviä asianhaaroja tai muita sellaisia seikkoja, joita hän haluaa otettavaksi huomioon tuomion sisältöä harkittaessa. (ROL 5b:3 § 3 k; HE 58/2013 vp. 30.)
4. Tuomioistuin varaa seuraavaksi asianomistajalle tilaisuuden lausua tuomioesityksestä. Asianomistajalle varataan tilaisuus lausua, vaikka asianomistaja ei olekaan enää asianosainen epäiltyyn rikokseen liittyvien rangaistusten ja muiden julkisoikeudellisten seuraamusten osalta. Taustalla tähän on se, että ensinnäkin asianomistajasta voisi vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta, jos hän ei saisi asiasta lausua, vaikka on läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Toisekseen, asianomistajalta voidaan saada myös tietoja rangaistuksen mittaamiseen ja yksityisoikeudelliseen vaatimukseensa liittyvistä seikoista. (ROL 5b:3 § 4 k; HE 58/2013 vp. 30.)
5. Seuraavana vuorossa on muiden vaatimusten käsittely. Tuomioesityksen jälkeen on käsiteltävä tarvittaessa muut vaatimukset, joita on muut rikokseen perustuvat julkisoikeudelli-

set vaatimukset kuin rangaistusvaatimus ja rikokseen perustuvat yksityisoikeudelliset vaatimukset. Vaatimusten käsittelyjärjestys ja – tapa on tuomioistuimen harkinnassa. (ROL 5b:3 § 5 k; HE 58/2013 vp. 30-31.)

6. Viimeiseksi asianosaisille annetaan tilaisuus esittää loppulausuntonsa. Tilaisuus varataan siitäkin huolimatta, ettei menettelyn luonteen vuoksi loppukeskustelulle ole välttämättä tarvetta. Loppulausunnossa voidaan käsitellä yleisesti menettelyssä esiin tulleita kysymyksiä, mutta etenkin seuraamuskyymyksiä. Asianosaiset voivat myös esittää näkemyksensä siitä, miten heidän mielestään esitetyt vaatimukset tulisi ratkaista. Loppulausunnossa voidaan käsitellä myös puolustajan palkkiota ja muita vastaavia kysymyksiä. (ROL 5b:3 § 6 k; HE 58/2013 vp. 31.)

Tuomioistuimen tulee valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsitellyksi eikä siihen sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Kaikki asianosaisten lausuntojen epäselvyydet ja puutteellisuudet tulee tuomioistuimen poistaa esittämällä kysymyksiä. Tällä halutaan korostaa tuomioistuimen prosessinjohtoa erityisesti siksi, ettei käsittelyssä oteta esiin asiaankuulumattomia seikkoja tai todisteita. (ROL 5b:3.2 §; HE 58/2013 vp, 31.)

4.3 Tuomion antaminen tuomioesityksen mukaisesti

ROL 5b luvun 4 §:ssä säädetään tuomioesityksen mukaisen tuomion edellytyksistä. Sen mukaan tuomioistuimen on annettava tuomioesityksen mukainen tuomio, jos seuraavat neljä seikkaa toteutuvat:

1. Vastaaja on antanut lain 5b luvun 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tunnustuksen ja suostumuksen.
2. Tunnustuksen vapaaehtoisuudesta ja oikeellisuudesta ei jää varteenotettavaa epäilyä, ottaen huomioon myös asiaa koskeva esitutkinta-aineisto.

Tunnustuksella tarkoitetaan vakiintuneesti asianosaisten ilmoitusta siitä, että jokin hänelle epäedullinen seikka on tosi. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen luetaan oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyyteensä selvittämiseen. Pakottamalla tai

muuten epäasiallisella tavalla hankittu tunnustus on todisteena lähtökohtaisesti epäluotettava, joten tuomioistuimen tulee olla varma tunnustamisen vapaaehtoisuudesta. Tuomioistuimen tulee siis kontrolloida tunnustuksen vapaaehtoisuutta. Mikäli tunnustuksen vapaaehtoisuudesta jää varteenotettava epäily, tuomioesityksen mukaista tuomiota ei tule tällöin antaa. (HE 58/2013 vp. 31.)

Tuomioistuimen tulee kontrolloida myös tunnustuksen oikeellisuutta. Tuomioistuimen tulee vapaan todistusharkinnan kautta päätyä siihen, ettei tunnustuksen oikeellisuudesta jää varteenotettavaa epäilyä. Tunnustuksen tulee vastata tosiasioita eli vastaaja ilmoittaa, että hän on teonkuvauksessa esitetyn tavoin menetellyt rikoksen tunnusmerkistössä edellytetyllä tavalla lainvastaisesti. (HE 58/2013 vp. 31.)

Tunnustus on rikosasiassa todiste, jonka näyttöarvon tuomioistuin ratkaisee vapaalla todistusharkinnalla. Yksistään tunnustuksen katsotaan riittävän langettavaan tuomioon lievemmissä rikosasioissa, mutta vakavimmissa rikosasioissa edellytetään myös muuta syytettä tukevaa näyttöä. Ihmiset eivät yleensä tunnusta sellaisia rikoksia, joita he eivät ole tehneet, joten yleisenä lähtökohtana voidaan pitää sitä, että tunnustus vastaa tosiasioita. Toisaalta tämä ei aina pidä paikkaansa, sillä vastaaja on voinut esimerkiksi humalatilan vuoksi tai muusta syystä erehtyä tunnustamistaan tosiseikoista. Tunnustus ei tällöin vastaa tosiasioita. Samanlainen tilanne on kyseessä myös silloin, kun vastaaja tunnustaa pakotettuna tai palkattuna paikkansapitämättömiä tosiseikkoja todellisen rikosentekijän suojelemiseksi taikka vastaaja ottaa inhimillisistä syistä syykseen lähisukulaisen tekemän rikoksen. Tuomioistuimen tulee tarvittaessa kysymyksin selvittää tunnustuksen oikeellisuus. Erityisen tärkeää tämä on tunnustamisoikeudenkäynnissä, jossa tunnustus muodostaa asiassa näytön. (HE 58/2013 vp, 31.)

3. Tuomioistuin lukee syyksi rikoksen tuomioesityksen mukaisesti.

Tuomioistuin toisin sanoen hyväksyy tuomioesitykseen sisältyvän teon rikosoikeudellisen arvioinnin. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tuomioistuin voi tuomita tekoa lievempänä tai törkeämpänä, kuin mitä tuomioesityksessä on esitetty. Tuomioistuin on sidottu myös rikosnimikkeeseen. (HE 58/2013 vp, 32.)

Mikäli tuomioistuin katsoo, ettei voi hyväksyä tuomioesitystä edellä mainitulta osin, on mahdollista, että tuomioistuin ohjaa syyttäjän ja vastaajan neuvottelemaan näistä kysymyksistä ja tekemään tarkistuksia tuomioesitykseen. Jos syyttäjä ja vastaaja edellä esitetyn mukaisesti löytävät yhteisymmärryksen siitä, että rikosnimikettä tulee muuttaa, esimerkiksi perusmuotoisesta rikoksesta törkeäksi, voivat he oikaista tuomioesitystä vastaavasti. Kun tällainen muutos tapahtuu käsittelyssä, jossa molemmat osapuolet ovat läsnä ja sitä myöten tuomioistuin voi kontrolloida muutosten vastaavan osapuolten tarkoitusta, ei välttämättä ole tarpeen, että kirjallista tuomioesitystä muutetaan tai laaditaan uusi. Riittää, että tuomioistuimen pöytäkirjaan merkitään muutos tarkasti. (HE 58/2013 vp, 32.)

4. Esityksen hyväksymiselle ei ole muutoin estettä.

Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tilanteita, jossa tuomioistuin olisi valmis hyväksymään tuomioesityksen mukaisen syyksi lukemisen muutoin, mutta pitää rikosta vanhentuneena tai vastaajaa syyntakeettomana rikoslain 3 luvun 4 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Toinen esimerkki esteestä voi olla tilanne, jossa oikeudenkäynnin edellytyksissä on korjauskelvoton puute. (HE 58/2013 vp, 32.)

Tuomiossa ratkaistaan lisäksi muut rikokseen perustuvat ja asian käsittelyyn liittyvät vaatimukset (ROL 5b:4.2 §). Rikokseen perustuvia vaatimuksia ovat menettämiskaavojen ja muiden rikoksen julkisoikeudellisia seuraamuksia koskevat vaatimukset sekä asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset. Asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus on usein välittömästi rikoksesta johdettava vahingonkorvausvaatimus (Vuorenpää 2014, 27). Asian käsittelyyn liittyvät vaatimukset voivat koskea esimerkiksi vastaajalle asetetun uhkasakon tuomitsemista, noutokustannuksia tai avustajan palkkiota. (HE 58/2013 vp, 32.) Tuomioistuin voi myös vahvistaa sovinnon, noudattaen oikeudenkäymiskaaren 20 luvun säännöksiä (ROL 5b:4.2 §). Kyseisen luvun 2 §:n mukaan sovinto voi koskea asiaa tai sen osaa, josta sovinto on sallittu. Sovinnolla siten voidaan ratkaista tunnustamisoikeudenkäynnissä käytännössä asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta koskeva osa (HE 58/2013 vp, 32).

Tuomioesityksen mukaisessa tuomiossa tuomioistuin on velvollinen mittaamaan rangaistuksen lievennetyltä asteikolta. Rikoksentehtäjälle saa tuomita korkeintaan kaksi kolmasosaa rikoksesta säädetyn vankeus- tai sakkorangaistuksen enimmäismäärästä, mutta vähintään rikoksesta säädetyn rangaistuslajin vähimmäismäärän. Lisäksi tuomiossa on ilmoitettava, millaisen rangaistuk-

sen tuomioistuin olisi tuominnut ilman tunnustuksen tuomaa myötävaikutusta. (RL 6:8a §.) Tuomio laaditaan ROL 12 luvun 6 §:n mukaisesti. Näyttökysymystä koskevat perustelut voidaan laatia suhteellisen suppeiksi, koska asiassa ei lähtökohtaisesti ole riittäviä seikkoja. Myös oikeuskysymystä koskevat perustelut voivat olla niukemmat kuin tavanomaisen oikeudenkäynnin päätteeksi laadittavassa tuomiossa, sillä tuomioistuin ja asianosaiset usein ovat yhtä mieltä rikosnimikkeestä ja mahdollisesti muistakin asiassa käsitellyistä kysymyksistä. (HE 58/2013 vp, 32.)

Tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatetaan muutoin, mitä rikoslain käsittelystä säädetään (ROL 5b:6.1 §). Soveltuvien osien noudatettavia säännöksiä ovat esimerkiksi tuomioistuimen toimivaltaa, haastetta, uhkasakkoa ja noutamista, pääkäsittelyn peruuttamista, oikeudenkäynnin kieltä sekä tuomioistuimen ratkaisua koskevat lainkohdat. Sovellettavaksi tulevat lähtökohtaisesti myös oikeudenkäymiskaaren rikosasioita koskevat säännökset asianosaisen puhevallan käyttämisestä, tuomarin esteellisyydestä, pöytäkirjasta sekä vastaavasti oikeusapua ja oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säädökset rikosasioita koskevilta osiltaan. Muutoksenhaku koskee tuomiota, joka on annettu tuomioesityksen mukaisesti ja menettelystä muutoksenhakuasteessa noudatetaan oikeudenkäymiskaaren yleissäännöksiä. (HE 58/2013 vp, 34.)

Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa 7 luvussa tarkoitettua asiaa ei voida käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä. (ROL 5b:6.2 §.) Kyseinen luku pitää sisällään säännökset asianomistajan yksin ajaman rikosasian käsittelystä. Koska tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään ennen kaikkea syyttäjän ja rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan yhteisymmärryksessä syntyneitä tuomioesityksiä, ei kyseisen luvun säännökset tule sovellettavaksi tapauksissa, jossa asianomistaja ajaa yksin rikosasiaa. (HE 58/2013 vp, 34.)

4.4 Asian jättäminen sillensä

ROL 5b luvun 5 §:ssä säädetään asian jättämisestä sillensä. Jollei tuomioistuin anna luvun 4 §:ssä tarkoitettua tuomiota, asia jätetään sillensä. Sillensä jättäminen tarkoittaa sitä, että oikeudenkäynti päättyy jutun raukeamiseen (Jokela 2015, 498). Tuomioistuin ei voi hylätä tuomioesitystä. Tästä seuraa, että tuomioistuin irrottautuu asian käsittelystä antamatta minkäänlaista ratkaisua syyllisyyskysymyksestä. Sen vuoksi, että tunnustamisoikeudenkäynti on tarkoitettu tavanomaista pääkäsittelyä keveämmäksi menettelyksi, joka perustuu lähtökohtaisesti tavanomaista niukempaan oikeudenkäyntiaineistoon sekä osapuolten yhteisymmärrykseen, ei ole perusteltua,

että tuomioistuin antaisi muunlaista ratkaisua kuin tuomioesityksessä tarkoitetun päätöksen. Tilanteessa ei ole myöskään perusteita sallia muutoksenhakua, koska asian käsittelyä on mahdollista jatkaa esimerkiksi syyteasiana. (HE 58/2013 vp, 33.) Tuomioistuimen on kuitenkin vaatimuksesta ratkaistava avustajan palkkiota ja muut asian käsittelystä aiheutuneita kuluja koskevat kysymykset. (ROL 5b:5.1 §.)

Mikäli tuomioesitys jätetään sillensä, syyttäjä harkitsee, jatkaako hän jo vireillä olevan asian ajamista vai nostaako hän asiassa syytteen, jonka yhteydessä hän mahdollisesti vaatii myös muita rikokseen perustuvia julkis- ja yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Estettä ei ole sillekään, että asiassa tehtäisiin uusi tuomioesitys, jos sillensä jättämisen perusteena on ollut esimerkiksi väärä rikosnimike. Syyttäjän on tapauskohtaisesti harkittava jatkotoimenpiteitä, pitäen silmällä etenkin syytä, miksi asiassa ei tullut tuomioesityksen mukaista tuomiota. Jos syy oli siinä, että vastaaja peruutti tunnustuksen, asiassa voi olla aiheellista toimittaa syyteharkinta ja nostaa syyte suoraan. Poliisin lisätutkintakin voi olla tarpeen. Jos taas tuomiota ei annettu sen vuoksi, että tuomioistuin piti rikosta vanhentuneena, ja syyttäjä yhtyy tuomioistuimen näkemykseen, ei jatkotoimenpiteille ole enää aihetta. (HE 58/2013 vp, 33.)

Asian jäädessä sillensä, vastaajan lausumia, jotka on annettu 1 luvun 10 a §:ssä tarkoitetun syyteneuvottelun tai 5b luvussa säädetyn käsittelyn eli tunnustamisoikeudenkäynnin yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa (ROL 5b:5.2 §). Kyseessä on hyödyntämiskielto, mikäli tuomioesityksestä ei seuraa sen sisältöistä tuomiota. Hyödyntämiskielto koskee myös tuomioesitykseen liittyvää aineistoa sekä tuomioistuimen pöytäkirjaa ja muuta tunnustamisoikeudenkäynnin johdosta syntynyttä aineistoa siltä osin kun niissä on vastaajan lausumia. (HE 58/2013 vp, 33.)

4.5 Muutoksenhaku

Muutoksenhakujärjestelmän ensisijainen tarkoitus on tarjota asianosaisille mahdollisuus hakea muutosta ylemmästä oikeusasteesta virheellisenä pitämänsä ratkaisuun. Ratkaisun virhe voi olla niin aineellinen eli asiallinen kuin muodollinen eli prosessuaalinen. Aineellinen virheellisyys voi johtua esimerkiksi oikeuskysymyksen väärästä lain soveltamisesta eli väärästä tosiseikkojen oikeudellisesta arvioinnista. Muutoksenhakumahdollisuus on tärkeää yksilön kannalta, mutta lisäksi yhteiskunnan yleisten etujen vuoksi on tärkeää, ettei vääriä tuomioistuinratkaisuja jää voimaan. Muutoksenhakuoikeus on taattu myös perustuslaissa (PL 21.2 §) osana oikeudenmukaista

oikeudenkäyntiä. (Jokela 2015, 616.) Tunnustamisoikeudenkäynnistä johtuvia erityisiä rajoituksia muutoksenhauille ei ole, vaan muutosta voi hakea niin näyttö- kuin oikeuskysymyksiin. Oikeudenkäymiskaaren 25a luvussa säädelty jatkokäsittelylupajärjestelmä koskee myös tunnustamisoikeudenkäynnin jälkeen annettua tuomiota. (HE 58/2013 vp, 34.)

Käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta valittamalla hovioikeuteen (OK 25:1 §). Muutosta hakevan asianosaisen on ilmoitettava ratkaisuun tyytymättömyyttä. Määräaika tyytymättömyyden ilmoitukselle on seitsemäs päivä siitä päivästä, kun käräjäoikeuden ratkaisu julistettiin tai annettiin (OK 25:5.2 §). Tyytymättömyyden ilmoituksen saa rajoittaa koskemaan osaa ratkaisusta ja rajoitus on mainittava tyytymättömyyttä ilmoitettaessa (OK 25:7.1 §). Kun tyytymättömyyden ilmoitus on hyväksytysti tehty, tulee asianosaisen tehdä valitusosoitus (OK 25:11.1 §). Valituskirjelmä tulee toimittaa käräjäoikeuden kansliaan määräajassa, joka on 30 päivää siitä päivästä, jolloin käräjäoikeuden ratkaisu on julistettu tai annettu (OK 25:12 §).

Käytännössä, kun osapuolet pitävät kiinni tuomioesityksestä, muutoksenhaku tuomioon voi todennäköisesti koskea tuomittua rangaistusta. Vastaaja voi olla tyytymätön sen pituuteen, kun syyttäjä todennäköisesti voi vaatia sen koventamista. Syyttäjä voi hakea muutosta ROL 1 luvun 13 §:n nojalla myös vastaajan eduksi, mikäli hän katsoo, ettei tuomioistuimien ole asianmukaisesti mitannut rangaistusta alennetulta asteikolta. (HE 58/2013 vp, 34.)

Vastaajan on mahdollista peruuttaa tunnustuksensa ja vaatia tuomion kumoamista. Tällaisessa tapauksessa syyttäjä ei enää ole ROL 1 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan sidottu tuomioesitykseen. Kyseisessä säännöksessä säädetään, että mikäli vastaaja peruuttaa tunnustuksensa tai suostumuksensa tuomioesityksen laatimiseen taikka jos syyttäjän päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin, syyttäjä saa peruuttaa päätöksensä tehdä tuomioesitys. Vastaajan valituksen johdosta syyttäjä voi tehdä vastavalituksen ja vaatia rangaistusta rikoksesta ja tavallisen rangaistusasteikon soveltamista. Syyttäjän tulisi tällaisessa tapauksessa ottaa muutoksenhakukirjelmään haastehakemukseen sisältyvät tiedot. Myös lisätutkinnan teettäminen, tunnustukseen perustuneen esitutkinnan rajoittamispäätösten ja syyttämättäjäyttämispäätösten peruuttaminen on mahdollista. (HE 58/2013 vp, 34.)

Muutoksenhakutuomioistuimen tulee tutkia asia kokonaan, mukaan lukien tunnustuksen peruuttaminen ja muun uuden aineiston vaikutus. Asian palauttamisesta alemman asteen käsiteltäväksi seuraisi etujen eli joutuisuuden ja prosessiekonomian menetys, joihin tunnustamisoikeudenkäyn-

nillä pyritään. Asiaa ei tule myöskään palauttaa sen vuoksi, että vastaajalla voi olla taustalla tarkoituksenaan yksinomaan oikeudenkäynnin pitkittäminen, eikä tämän kaltaista moitittavaa tarkoituserää tule palkita. Edellä kuvatulla tavalla tulee menetellä myös silloin, kun vastaaja vetoaa muutoksenhakemuksessaan siihen, ettei hän ole antanut pätevää tunnustusta tai suostumusta. Peruuttaminen jää vaikutuksettomaksi silloin, jos vastaaja muutoksenhakuvaiheessa peruuttaa suostumuksensa asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tämä perustuu siihen, että suostumus on jo annettu pätevästi alemmassa asteessa, joten edellytys tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämiseen on täyttynyt. Kyseessä ei ole siis menettelyvirhe. (HE 58/2013 vp, 34.)

5 OIKEUSKÄYTÄNTÖ

Oikeuskäytäntöä koskevien tutkimuskysymysten vastaamiseen valitsin tutkimusmenetelmäksi tunnustamisoikeudenkäynneissä annettujen tuomioiden tutkimisen. Tähän päädyin sen vuoksi, että mielestäni tuomiot ovat ensisijainen lähde oikeuskäytännön tutkimiseen. Oikeuskäytäntöaineisto on siis kerätty tilaamalla kaikki tunnustamisoikeudenkäynneissä annetut ratkaisut suoraan käräjäoikeuksista.

Opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa puhelinsoitolla Valtakunnansyyttäjänvirastoon sain selville, että he ovat virastossa koonneet tietoa kaikista siihen mennessä toteutuneista tunnustamisoikeudenkäynneistä. Tilastoja tai raportteja aineistosta ei ollut kuitenkaan heidän tai muidenkaan toimesta tuotettu. Virastosta sain käyttööni ajantasaisen diaarilistan toteutuneista tunnustamisoikeudenkäynneistä sekä käräjäoikeuksien nimet, joissa tuomiot on annettu. Diaaritiedoilla tarkoitetaan tuomion tunnistetietoja ja jokainen tuomio on yksilöity omalla diaari- eli asianumerolla. Diaarilistan mukaisesti tilasin kaikki vuonna 2015 tunnustamisoikeudenkäynneissä ratkaistujen asioiden tuomiot. Koska tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen eli käräjäoikeuksien ratkaisuja, toteutuneet hovioikeuden tuomiot on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle.

Kuten luvuissa 4.3 ja 4.4 kerroin, ei tunnustamisoikeudenkäynnissä ole muuta mahdollisuutta ratkaista asia kuin lukea syyksi tuomioesityksen mukaisesti tai jättää sillensä. Sen vuoksi ei jäljempänä tuomioiden tarkastelussa mainita erikseen jokaisen rikoksen kohdalla syyksi lukua, koska syytekohtan hylkääminen ei ole vaihtoehto. Sen sijaan sillensä jättäminen mainitaan.

Tutkimusaineistosta kävi selville, että tunnustamisoikeudenkäynnejä on toteutunut valtakunnallisesti yhteensä yhdeksässä eri käräjäoikeudessa. Nämä käräjäoikeudet ovat Helsingin-, Espoon-, Vantaan-, Tuusulan-, Satakunnan-, Etelä-Karjalan-, Kanta-Hämeen-, Pirkanmaan- ja Oulun käräjäoikeudet.

5.1 Ratkaisujen määrä

Diaarilistasta käy ilmi, että Helsingin käräjäoikeudessa tunnustamisoikeudenkäynnissä on ratkaistua neljän eri diaarinumeron alla olevaa asiaa. Espoon- sekä Satakunnan käräjäoikeuksissa rat-

kaistuja asioita on kolme ja Vantaan- ja Pirkanmaan kärjäoikeuksissa kaksi. Tuusulan-, Etelä-Karjalan-, Kanta-Hämeen sekä Oulun kärjäoikeudessa tunnustamisoikeudenkäynnissä on ratkaistu kaikissa yksi juttu. Yhteensä ratkaisuja on kaikissa kärjäoikeuksissa toteutunut 18.

Tuomioiden tarkempi tarkastelu kertoo, että suurin osa diaarinumeroista pitää sisällään useamman tuomion. Diaarinumero kertoo vain yhdestä asiakokonaisuudesta, joten yksittäisiä tuomioita on ratkaistu diaarinumeroita enemmän. Yhden vastaajan osalta syntyy aina yksi tuomio, joten tuomioiden määrä kertoo samalla myös vastaajien määrästä eli siitä, kuinka monta henkilöä tuomitaan kyseessä olevista rikoksista.

Helsingin kärjäoikeudessa yksi diaarinumero pitää sisällään kymmenen tuomiota, jossa kaikki kymmenen vastaajaa on tuomittu yhdestä rikoksesta. Toinen diaari sisältää yhden tuomion, jossa yksi vastaaja on tuomittu kuudesta eri rikoksesta. Kolmas diaarinumero käsittää yhden tuomion, jossa on syyksi luettu yksi rikos. Neljäs diaari pitää sisällään yhden tuomion kahdesta syyksi luetusta rikoksesta. Yhteensä Helsingin kärjäoikeudessa on tunnustamisoikeudenkäynneissä annettu siis 13 tuomiota.

Espoon kärjäoikeudessa yksi diaarinumeroista pitää sisällään yhden tuomion, missä syyksi luettuja rikoksia on peräti 64. Toinen diaari käsittää yhden tuomion, jossa on luettu syyksi kaksi rikosta ja neljän rikoksen osalta asia on jätetty sillensä. Kolmannessa diaarissa on yksi tuomio, jossa on kaksi syyksi luettua rikosta. Satakunnan kärjäoikeudessa taas yksi diaari pitää sisällään yhden tuomion yhden rikoksen osalta, toinen diaari pitää sisällään neljä tuomiota ja kolmas diaari kolme tuomiota. Satakunnan kärjäoikeuden osalta järjestyksessään toisessa diaarissa on tuomittu neljästä rikoksesta ja kolmannessa kolmesta rikoksesta. Espoon kärjäoikeudessa on annettu yhteensä siis kolme tuomiota ja Satakunnan kärjäoikeudessa tuomioita on annettu kahdeksan kappaletta.

Vantaan kärjäoikeudessa annetuissa ratkaisuissa toinen diaareista pitää sisällään neljä tuomiota neljästä rikoksesta ja toinen diaari sisältää yhden tuomion yhdestä rikoksesta. Kaikki syytekohtat on luettu syyksi. Pirkanmaan kärjäoikeuden osalta, toinen diaareista sisältää yhden tuomion yhden rikoksen osalta ja toinen diaareista sisältää kolme tuomiota kahden syyksi luetun rikoksen osalta. Yhteensä Vantaan kärjäoikeudessa on annettu tuomioita viisi kappaletta ja Pirkanmaan kärjäoikeudessa neljä.

Tuusulan käräjäoikeuden diaarinumero pitää sisällään kolme tuomiota, joissa on myös kolme syyksi luettua rikosta. Etelä-Karjalan käräjäoikeuden diaari sisältää yhden tuomion sisältäen viisi syyksi luettua rikosta. Kanta-Hämeen käräjäoikeuden diaari puolestaan sisältää yhden tuomion, jossa on tuomittu 14 rikoksesta ja yksi asia on jätetty sillensä. Oulun käräjäoikeuden diaari sisältää kaksi tuomiota, joissa on tuomittu yhdestä rikoksesta. Näiden käräjäoikeuksien osalta tuomioita on yhteensä annettu seitsemän kappaletta. Kaikissa vuonna 2015 pidetyissä tunnustamisoikeudenkäynneissä on maanlaajuisesti annettu 41 tuomiota.

TAULUKKO 1. Tunnustamisoikeudenkäynneissä annettujen tuomioiden määrät

Käräjäoikeus	Diaarinumerot (lkm)	Tuomiot (lkm)	Syytekohtat (lkm)	Syyksi luettu (lkm)	Jätetty sillensä (lkm)
Helsingin KO	4	13	10	10	-
Espoon KO	3	3	72	68	4
Vantaan KO	2	5	5	5	
Tuusulan KO	1	3	3	3	-
Satakunnan KO	3	8	8	8	-
Etelä-Karjalan KO	1	1	5	5	-
Kanta-Hämeen KO	1	1	15	14	1
Pirkanmaan KO	2	4	3	3	-
Oulun KO	1	2	1	1	-

5.2 Menettelyyn sovelletut rikokset

Tilatuista tuomioista käy ilmi, että menettelyä on sovellettu eri rikostyypeihin seuraavanlaisesti. Rikoslain 47 luvun mukaisesti työrikoksiin menettelyä on sovellettu yhden kerran työsyynnässä (RL 47:3 §) ja neljä kertaa työturvallisuusrikoksessa (RL 47:1 §). Henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa menettelyä on sovellettu niin ikään yhden kerran; tällöin kyseessä on ollut pahoinpitely (RL 21:5 §). Vapauteen kohdistuvissa rikoksissa menettelyä on sovellettu kolmessa eri

rikosnimikkeessä; kerran vainoamisessa (RL 25:7a §), kerran vapaudenriistossa (RL 25:1 §) ja kolme kertaa laittomassa uhkauksessa (RL 25:7 §). Seksuaalirikoksia tunnustamisoikeudenkäynnissä on ratkaistu kerran, kun kyseessä on ollut törkeä paritus (RL 20:9a §). Rikoslain 16 luvussa tarkoitettuihin rikoksiin viranomaisia vastaan on menettelyä käytetty niin ikään kerran: liiketoimintakiellon rikkomiseen (RL 16:11 §).

Rikoksiin, jotka käsittävät petoksen ja muun epärehellisyden, on tunnustamisoikeudenkäynnissä ratkaistu 16 törkeää petosta (RL 36:2 §) ja yksi perusmuotoinen petos (RL 36:1 §). Varkautta, kavallusta ja luvaton käyttöä koskevia rikoksia menettelyssä on ratkaistu yhteensä 64 tapausta, joista 50 syytekohtassa kyseessä on ollut törkeä varkaus (RL 28:2 §) ja 14 tapauksessa törkeä varkauden yritys (RL 28:2 §). Elinkeinorikoksia tunnustamisoikeudenkäynnissä on käsitelty 12 kappaletta: 10 törkeää kirjanpitorikosta (RL 30:9a §), yksi kirjanpitorikoksen avunanto (RL 30:9 §) sekä yksi törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa (RL 30:7a §).

Rikoslain 39 luvun mukaisia velallisen rikoksia tunnustamisoikeudenkäynnissä on ratkaistu viisi kappaletta; neljä törkeää velallisen epärehellisyyttä (RL 39:1a §) ja yksi velallisen epärehellisuuden avunanto (RL 39:1 §). Lisäksi menettelyssä on ratkaistu rikoksia julkista taloutta vastaan; käsiteltävänä on ollut kahdeksan törkeää veropetosta (RL 29:2 §), kaksi törkeän veropetoksen avunantoa (RL 29:2 §) ja yksi työeläkevakuutusmaksupetos (RL 29:4b §). Kaikkiaan tunnustamisoikeudenkäyntiä on käytetty menettelyinä kahdessakymmenessä eri rikosnimikkeessä ja 122 yksittäisen rikoksen kohdalla.

TAULUKKO 2. Tunnustamisoikeudenkäyntiin sovelletut rikosryhmät ja -nimikkeet

Rikoslain luku	Rikosryhmän nimi	Rikosnimike	Määrä (kpl)
16	Rikokset viranomaisia vastaan	Liiketoimintakiellon rikkominen	1
20	Seksuaalirikokset	Törkeä paritus	1
21	Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset	Pahoinpitely	1
25	Vapautteen kohdistuvat rikokset	Vapaudenriisto	1
		Laiton uhkaus	3
		Vainoaminen	1
28	Varkaus, kavallus ja luvaton käyttö	Törkeä varkaus	50
		Törkeän varkauden yritys	14
29	Rikokset julkista taloutta vastaan	Törkeä veropetos	8
		Törkeän veropetoksen avunanto	2
		Törkeä työeläkevakuutusmaksupetos	1
30	Elinkeinorikokset	Törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa	1
		Kirjanpitorikoksen avunanto	1
		Törkeä kirjanpitorikos	10
36	Petos ja muu epärehellisyys	Petos	1
		Törkeä petos	16
39	Velallisen rikokset	Velallisen epärehellisyys avunanto	1
		Törkeä velallisen epärehellisyys	4
47	Työrikokset	Työsyrintä	1
		Työturvallisuusrikos	4

Taulukosta 2 käy ilmi, että taloudelliseen hyötyyn tähtäävät rikokset ovat runsaasti edustettuna tunnustamisoikeudenkäynneissä. Talousrikollisuudesta ei ole yhtä ja yleisesti käytettyä määritelmää, mutta talousrikollisuuden käsitteellä tarkoitetaan tyypillisesti liike- ja yritystoimintaan liittyviä oikeudettomaan hyötyyn tähtääviä rikoksia. Taloudellinen rikollisuus on toisaalta yhteiskunnan julkistaloutta ja taloudellista järjestystä vastaan kohdistuvat rikokset ja toisaalta taloudellisen toi-

minnan yhteydessä tehtävät rikokset. (Lahti & Koponen 2007, 10.) Sisäministeriö on puolestaan määrittellyt talousrikoksen julkishallinnon, yrityksen tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksikäyttäen tapahtuvaksi oikeudettoman, huomattavan välillisen tai välittömän taloudelliseen hyötyyn tähtääväksi teoksi tai laiminlyönniksi. Näin ollen yrityksen toiminnan yhteydessä tapahtuneet verorikokset (RL 29 luku) ja kirjanpitorikokset (RL 30 luku) ovat aina talousrikoksia. Talousrikoksella tarkoitetaan myös muunlaista huomattavaan taloudelliseen hyötyyn tähtäävää ja suunnitelmallista rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä. Talousrikokseen voidaan syyllistyä myös laiminlyömällä lakisääteisiä ja taloudellisia velvoitteita. Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi verojen maksun tai työturvallisuusmääräysten laiminlyönti. (Sisäasiainministeriön sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti 2008, 13.)

Muut taulukossa esillä olevat rikosryhmät, jotka voidaan edellä esitettyjen määritelmien täytyessä lukea kuuluvan talousrikoksiin, ovat petokset ja muu epärehellisyys (RL 36 luku) sekä velallisen rikokset (RL 39 luku). Talousrikoksiksi ei lasketa yksityishenkilön tekemiä tekoja tai laiminlyöntejä. (Sisäministeriö 2008, 13.) Taloudelliseen hyötyyn pyritään talousrikosten lisäksi myös varallisuusrikoksilla. Varallisuusrikoksissa on kyse hallinta- ja omistusoikeuksista. Esimerkiksi taulukossa esiintyvä rikosnimike varkaus kuuluu varallisuusrikoksiin (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2014, 459.) Toisin kuin talousrikokseen, varallisuusrikokseen voi syyllistyä myös yksityishenkilö.

Paritus käsitetään taloudelliseksi hyväksikäyttörikokseksi, sillä taloudellisen tai muun korvauksen saaminen on usein syynä seksitekoon ryhtymiselle (Frände ym. 2014, 163). Rikoslain varkaus-säännöksillä suojataan irtaimen omaisuuden omistajaa ja haltijaa oikeudenloukkauksilta. Rikosoikeudellisesta näkökulmasta varkausrikosten kohteena onkin esineeseen kohdistuneet oikeudet eivätkä esineet sinänsä (Frände ym. 2014, 459). Varkauden ja sen yrityksen lasken tässä työssä myös rikoksiin, jotka suoraan tähtäävät taloudellisen hyödyn saavuttamiseen. Edellisen kaltaisiin rikoksiin luen lisäksi velallisen epärehellisyyden, sillä kun velallinen esimerkiksi luovuttaa omaisuutta pois velkojien ulottumattomiin ja näin ollen tarkoituksella huonontaa maksukykyään hoitaa velvoitteitaan, on kyse velallisen taloudellisesta hyötymisestä (Frände ym. 2014, 743).

5.3 Ratkaisujen lainvoimaisuus

Ratkaisut tulevat lainvoimaisiksi, jos niihin ei ole haettu erikseen muutosta luvussa 4.5 kuvatun mukaisesti. Tuomion lainvoimaisuudella tarkoitetaan sitä, että tuomiosta ei ole valitettu määräajan sisällä (OK 25:1 §; Jokela 2015, 630). Toisin sanoen, mikäli tuomio jää lainvoimaiseksi, osapuolet ovat hyväksyneet oikeuden ratkaisun.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 10 §:ssä säädetään, että hyväksytystä tyytymättömyyden ilmoituksesta on tehtävä merkintä käräjäoikeuden ratkaisuun. Tutkimuksessa mukana olevista tuomioista käy ilmi, että kaikista 41 tuomiosta on tyytymättömyyttä ilmoitettu ainoastaan yhdestä tuomiosta määräajassa. Kyseisessä tuomiossa tyytymättömyyttä ilmoitti vastaaja ja ratkaisusta käy selville, että tyytymättömyyden syy on hänelle tuomittu liiketoimintakielto.

Se, että asiassa on ilmoitettu tyytymättömyyttä, ei vielä tarkoita, että asiasta on valitettu ja valitus on tehty määräajassa. Niinpä otin yhteyttä ratkaisun tehneeseen tuomioistuimeen ja tarkistin asian. Vastauksesta kävi ilmi, että tyytymättömyyden ilmoitus oli johtanut myös valitukseen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää ensin yleisesti millainen menettely tunnustamisoikeudenkäynti on ja mitä ominaispiirteitä se pitää sisällään. Toinen painopiste työssä oli tutkia ja analysoida menettelyssä toteutunutta oikeuskäytäntöä. Oikeuskäytäntöä tutkimalla tavoitteena oli saada selville, kuinka paljon tunnustamisoikeudenkäyntiä on käytetty sen ensimmäisenä käyttöönottovuonna sekä millaisiin rikostyyppeihin ja yksittäisiin rikosnimikkeisiin tunnustamisoikeudenkäyntejä on sovellettu. Kolmas näkökulma oikeuskäytäntöön liittyen oli selvittää annettujen tuomioiden lainvoimaisuus eli kuinka tyytyväisiä rikosasian osapuolet ovat olleet oikeuden ratkaisuun vai ovatko he hakeneet lopputulokseen muutosta ylemmästä oikeusasteesta.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta johtopäätöksenä voi todeta, että tunnustamisoikeudenkäynti menettelynä on edullisempi ja nopeampi kuin tavallinen pääkäsittely. Tunnustaminen säästää viranomaisresursseja etenkin esitutkintavaiheessa, mutta myös myöhemmin oikeudenkäyntivaiheessa. Esitutkintavaiheessa säästöjä syntyy ennen kaikkea siinä, ettei asiaa tarvitse tutkia ja todisteita kerätä tavanomaisessa laajuudessa. Oikeudenkäyntien kestot taas lyhentyvät prosessin ollessa normaalia pääkäsittelyä kevyempi. Viranomaisten oikeudenkäynnin valmisteluun sekä itse oikeudenkäyntiin kuluvaa aikaa säästyy, sillä näyttöä ei tarvitse esittää tavanomaisessa laajuudessa, jos ollenkaan. Tunnustus voi muodostaa asiassa nimittäin koko näytön. Menettely on tarkoitettu ennen kaikkea vaikeiden ja aikaa vievien laajojen rikoskokonaisuuksien käsittelyyn, vaikkakin se soveltuu myös yksittäisten rikosten käsittelyyn lain asettamissa rajoissa. Rikokset, jotka kohdistuvat varallisuusetuihin tai tehdään hyötymistarkoituksessa, ja joihin liittyy monimutkaisia oikeudellisia ja tosiasiallisia järjestelyjä, ovat erityisesti syyteneuvotteluun hyvin soveltuvia.

Toinen tutkimuskysymys oli selvittää, kuinka monta tunnustamisoikeudenkäyntiä Suomessa on toteutunut. Tuomioista kävi ilmi, että valtakunnan tasolla tunnustamisoikeudenkäyntejä on käräjäoikeuksissa järjestetty vuonna 2015 yhteensä 18 kertaa. Osassa tunnustamisoikeudenkäynneistä ratkaistiin, menettelyn tarkoituksen mukaisesti, laajoja asiakokonaisuuksia, joten yksittäisiä tuomioita ja syytekohtia mainitut kahdeksantoista kertaa pitävät sisällään runsaammin kuin pelkkä tunnustamisoikeudenkäyntien määrä yksistään kertoisi.

Viimeisin Tilastokeskuksessa tuotettu tilasto käräjäoikeuksissa ratkaistujen rikosasioiden määristä on vuodelta 2013 (Tilastokeskus 2014, viitattu 11.4.2016). Tilaston mukaan vuonna 2013 kärä-

jäoikeuksissa ratkaistiin 60 700 rikosoikeudellista asiaa. Vaikka tilasto ei ole aivan viime vuosien tiedoista, voidaan olettaa, että kaikkiaan ratkaistujen rikosasioiden suuruusluokka on edelleen useita kymmeniä tuhansia. Tähän suhteutettuna voidaan todeta, että tunnustamisoikeudenkäynnejä on pidetty verrattain vähän. Tätä tulosta selittää varmasti se, että menettely on uusi ja sitä voidaan soveltaa ainoastaan tietynlaisiin rikoksiin lain asettamissa rajoissa. Suhteellisen vähäisen määrän taustalla on hyvinkin mahdollisesti uuden menettelyn käynnistymisvaikeudet. Lisäksi tutkimusta tehdessä kävi ilmi, että merkittävä viranomaiselle suunnattu ohjeistus menettelyä koskien, eli ohjeet syyttäjille (Nissinen 2016), on laadittu vasta vuoden 2016 alussa, joten ohjeistuksen puutteellisuuskin on voinut vaikuttaa menettelyn niukahkoon käyttöön. Nähtäväksi jääkin, kuinka paljon tulevaisuudessa menettelyä tullaan soveltamaan tilanteissa, missä sen käyttö on asian luonteen ja lain säännösten puitteissa mahdollista. Kasvaako menettelyn suosio vai jääkö sen käyttö jatkossakin marginaaliseksi?

Opinnäytetyön kolmas tutkimusongelma oli selvittää rikostyypit, joihin menettelyä on sovellettu. Edellisen luvun tulokset kertovat, että menettelyä on sovellettu yhteensä kahteenkymmeneen eri rikosnimikkeeseen. Kokonaisuuden kannalta onkin mielekkäämpää tarkastella myös laajemmin rikosryhmiä kuin ainoastaan yksittäisiä rikosnimikkeitä. Edellisen luvun taulukosta 2 käy selväksi, että tietyn tyyppiset rikokset on runsaammin edustettuna tunnustamisoikeudenkäynneissä. Nämä rikokset ovat laajasti ilmaistuna taloudelliseen hyötyyn tähtäävät rikokset.

Talousrikoksiksi olen tarkastelussa määritellyt edellisessä luvussa kuvatun määritelmän mukaan seuraavat rikosnimikkeet: törkeä petos, petos, törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa, törkeä kirjanpitorikos, törkeä veropetos, törkeä työeläkevakuutusmaksupetos, kirjanpitorikoksen avunanto, törkeä veropetoksen avunanto ja törkeä velallisen epärehellisyys. Työturvallisuusrikokset voisivat muutoin kuulua myös talousrikoksiin, mutta koska tutkimuksessa mukana olevien työturvallisuuden laiminlyönneillä ei ole tavoiteltu suoraan taloudellista hyötyä, en katsonut niiden olevan edellä määritellyn mukaisesti talousrikoksia. Muut liike- tai yritystoiminnassa tehdyt rikokset olivat liiketoimintakiellon rikkominen ja työsyryntä. Kaikista tunnustamisoikeudenkäynneissä käsitellyistä yksittäisistä rikoksista tehtiin liike- ja yritystoiminnassa 48 kappaletta eli 39 %. Näistä talousrikoksia oli yhteensä 42 syytekohtaa eli 34 %.

Toinen tarkastelunäkökulma on liike- ja yritystoiminnan ulkopuolelle jäävät yksityishenkilön tekemät rikokset. Kaikkiaan tunnustamisoikeudenkäynneissä ratkaistujen rikosten tekijänä on ollut yksityishenkilö 74 syytekohtassa eli 61 %:ssa. Yksityishenkilön tekemistä rikoksista osa tähtää

myös suoraan taloudelliseen hyötyyn, kuten edellä esitetystä liike- ja yritystoiminnassa tehdyissä rikoksissakin. Yksityishenkilön tekemistä rikoksista lasken suoraan taloudelliseen hyötyyn tähtääviksi törkeän parituksen, törkeän varkauden, törkeän varkauden yrityksen, törkeän velallisen epärehellisyuden ja velallisen epärehellisyuden avunannon. Näitä rikoksia ratkaistiin tunnustamisoikeudenkäynneissä kaikkiaan 68 syytekohtaa verran eli 56 % kaikista yksittäisistä rikoksista.

Kaikista menettelyyn sovelletuista rikosnimikkeistä ainoastaan seitsemän lasken sellaisiksi, joissa ei suoraan tavoitella taloudellisen hyötyä. Nämä rikosnimikkeet ovat liiketoimintakiellon rikkominen, työsyrintä, työturvallisuusrikos, pahoinpitely, vainoaminen, vapaudenriisto ja laitton uhkaus. Syytekohtia kyseisistä rikoksista oli tutkimuksessa mukana kaikkiaan 12 kappaletta eli 10 % kaikista yksittäisistä rikoksista. Näin ollen voidaan todeta, että tunnustamisoikeudenkäyntiä on sovellettu lähinnä talous- ja varallisuusrikoksiin. Talous- ja varallisuusrikoksia kaikista yksittäisistä rikoksista oli 110 kappaletta, kun kaikkiaan rikoksia oli aikaisemmin kerrotun mukaisesti 122 kappaletta.

Aiemmin kävi ilmi, että menettely on käyttöön otettu osin sen vuoksi, että siinä ratkaistaisiin isoja ja vaikeita asiakokonaisuuksia. Tutkimalla tuomioita selvisikin, että menettelyä on sovellettu useasti hyvin laajoihin tekokokonaisuuksiin, mutta toisaalta myös useassa tuomiossa syytekohtia oli ainoastaan yksi. Tekokokonaisuudeltaan voidaan siis sanoa, että menettelyä on käytetty vaihtelevasti.

Selkeimpänä ja vahvimpana johtopäätöksenä tunnustamisoikeudenkäyntiin sovellettujen rikosten osalta voi ilmaista, että valtaosa, 90 %, kaikista rikoksista oli talous- ja varallisuusrikoksia ja yhteistä näille rikostyypeille oli, että kyseessä oli huomattavan paljon törkeitä tekoja. Kaikista talous- ja varallisuusrikoksista törkeitä oli 107 kappaletta eli 97 %, kun taas perusmuotoisia tekoja oli ainoastaan kolme kappaletta eli 3 %. Jotta teko on tämän kaltaisissa rikoksissa törkeä, on taloudellisen hyötymisen suuruus lähes aina yhtenä perusteena. Esimerkiksi törkeän parituksen määritelmässä keskeinen syy teon törkeydelle on huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu (RL 20:9a § 1 k; Frände ym. 2014, 173). Keskeisin ja yleisimmin käytetty kvalifointiperuste törkeässä varkaudessa on anastamisen kohteena olevan omaisuuden korkea arvo (RL 28:2 § 1 k; Frände ym. 2014, 471). Kirjanpitorikoksen törkeyden yksi peruste taas on, että väärät ja harhaanjohtavat tiedot koskevat suuria summia (RL 30:9a § 2 k; Frände ym. 2014, 659) ja huomattavan suurta lahjan tai edun rahallista arvoa edellytetään yhdessä perusteessa myös törkeässä lahjoamisessa elinkeinotoiminnassa (RL 30:8a § 2 k; Frände ym. 2014, 721).

Neljäs ja viimeinen tutkimuskysymys oli selvittää, kuinka tyytyväisiä osapuolet ovat olleet tunnustamisoikeudenkäynneissä annettuihin ratkaisuihin. Tuomioista selvisi, että osapuolet ovat olleet, ehkä yllättävänkin, tyytyväisiä oikeuden ratkaisuihin. Lähtökohtaisesti, kun vastaaja on tunnustanut teon ja tuomioesitys laaditaan vastaajan ja syyttäjän yhteisymmärryksessä, voidaan olettaa, ettei tunnustamisoikeudenkäynnin ratkaisusta haeta muutosta samalla halukkuudella kuin tavanomaisessa rikosasian pääkäsitelyssä. Vaikka tuomioistuin on veloitettu tuomitsemaan rangaistus lievennetyltä asteikolta, voi rangaistuksen pituus silti aiheuttaa vastaajassa tyytymättömyyttä. Tähän peilattuna, olisi tyytymättömyyttä voinut olettaa kohdistuvan useampaan ratkaisuun kuin yhteen. Edellisen luvun tulosten mukaan, ainoastaan yhteen ratkaisuun 41:stä on haettu muutosta ylemmästä oikeusasteesta. Prosentuaalisesti muutosta on haettu 2 %:ssa tuomioista. Muutosta tässä ainoassa tapauksessa on hakenut vastaaja ja tyytymätön hän ei ollut edellisten oletusten mukaan rangaistuksen pituuteen, vaan rangaistuksen yhteydessä tuomittuun muuhun vaatimukseen: liiketoimintakieltoon.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi alkoi kohdallani työharjoittelun aikana käräjäoikeudessa, missä työnteon ohella pidin silmät ja korvat auki mielenkiintoisen aiheen löytääkseni. Koska olen kiinnostunut rikos- ja prosessioikeudesta oikeudenaloina, halusin työn aiheen olevan kyseisestä aihepiiristä. Tunnustamisoikeudenkäynti oli menettelynä otettu käyttöön juuri sen vuoden alusta, joten aiheesta kuuli aika ajoin keskustelua. Kiinnostukseni menettelyä kohtaan heräsi ja aloin tutkimaan sitä enemmän. Lukiessani artikkeleita ja Oikeusministeriön julkaisuja aiheesta huomasin, että useassa lähteessä pohdittiin tulevaa oikeuskäytäntöä ja odotettiin mielenkiinnolla tietoa siitä, minkälaisiin rikoksiin menettelyä tullaan soveltamaan. Innostuin ajatuksesta ja päätin olla se, joka asiaa selvittää.

Alkuperäinen ajatus oli tutkia tunnustamisoikeudenkäyntejä yhdessä esimerkkituomioistuimessa. Pian kuitenkin selvisi, että menettelyä on käytetty sen verran vähän, joten hylkäsin ajatuksen yhden tuomioistuimen tarkemmalta tutkimiselta. Kuten aiemmin tuli ilmi, niin Valtakunnansyyttäjänvirastosta sain selville, että he ovat keränneet kaikista toteutuneista tunnustamisoikeudenkäynneistä tarkasti tietoa ylös ja sain heiltä listan diaarinumeroista, joissa menettelyä on käytetty. Päädyin tilaamaan tarvittavat tuomiot käräjäoikeuksilta, vaikka asiakirjojen tilaaminen on maksullista. Mielestäni ensisijaista tietoa oikeuskäytännöstä saan nimenomaan tuomioiden kautta. Olisin voinut tutkia asiaa myös enemmän mielipide- ja kokemuspohjalta, mutta halusin selvittää oikeuskäytäntöä faktapohjalta.

Pidän tutkimustani merkittävänä, sillä aihe on uusi ja ajankohtainen eikä menettelyn oikeuskäytännöstä ole työn tekemishetkellä vielä lainkaan julkaistuja tutkimustuloksia. Tutkimus on kattava, sillä se käsittää koko maan oikeuskäytännön ja on sen vuoksi yleistävä. Koin työn tekemisen äärimmäisen mielekkääksi, vaikka epätoivon hetkiäkin tuli koettua. Suurimmat epävarmuustekijät liittyivät linjauksiin; asioihin mitä halusin työssäni esittää ja miten. Epävarmuustekijät eivät kuitenkaan hallinneet prosessia, vaan suurimman osan ajasta tutkiminen ja kirjoittaminen sujuivat vauhdikkaasti. Tuomioiden tutkiminen ja niistä saaduista tiedoista yhteenvetojen laatiminen oli mielestäni prosessin mielenkiintoisin vaihe. Myös ammatillista kielitaitoa tuli harjaannutettua, sillä yksi tuomioista oli laadittu toisella kotimaisella eli ruotsin kielellä. Opinnäytetyö onnistui mielestäni hyvin, sillä työssä saavutettiin vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Vaikka työn sisällys ja rakenne rajautui, tarkentui ja muovautui hieman alkuperäisestä opinnäytetyösuunnitelmasta, se punainen

lanka työssä säilyi koko prosessin ajan ja käsittelin työssä juuri niitä asioita, mitä alun perinkin halusin tutkia.

Aikataulun asetin elämäntilanteestani johtuen aika tiukaksi, mutta koska opintoni olivat prosessiin ryhtyessäni jo ihan muutamia viimeisiä kursseja vaille suoritettu, oli minulla aikaa keskittyä tutkimiseen ja kirjoittamiseen lähes täysipäiväisesti. Varsinainen opinnäytetyön työstäminen alkoi maaliskuun 2016 alusta aloituskeskustelulla ja työ oli kokonaisuudessaan valmis toukokuun 2016 alussa.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla mielenkiintoista selvittää, mikä on menettelyn käyttömäärien kehityssuunta eli trendi tulevaisuudessa: nousevatko ne vai käytetäänkö menettelyä jatkossakin hyvin satunnaisesti. Voisi olla myös mielenkiintoista kartoittaa tietoa menettelystä lisäksi kokemuspohjalta, esimerkiksi viranomaisnäkökulmasta kuten syyttäjän tai kärjätuomarin silmin.

LÄHTEET

Esitutkintalaki 22.7.2011/805.

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999.

Frände, D., Matikkala, J., Tapani, J., Tolvanen, M., Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2014. Keskeiset rikokset. Helsinki: Edita.

Hallituksen esitys eduskunnalle syyteneuvottelua koskevaksi lainsäädännöksi ja syyttämättä jättämistä koskevien säännösten uudistamiseksi. HE 58/2013. Viitattu 12.3.2016,

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130058.pdf>

Jokela, A. 2015. Pääkäsitely, todistelu ja tuomio. Oikeudenkäynti III. Toinen, uudistettu painos.

Talentum Media Oy. Viitattu 2.4.2016,

<http://verkkokirjahylly.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/BABBXXBTABGEC#kohta:P%28%28c4%29%28%28c4%29K%28%28c4%29SITTELY,%28%2820%29TODISTELU%28%2820%29JA%28%2820%29TUOMIO%28%2820%29Oikeudenk%28%28e4%29ynti%28%2820%29III%28%2820%29>

Lahti, R. & Koponen, P. 2007. Talousrikokset. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Talentum Media Oy. Viitattu 2.4.2016,

<http://verkkokirjahylly.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/CABBXXBTABJEB#kohta:ESIPUHE%28%2820%29>

Linna, T. 2015. Syyteneuvottelu. Tieteen termipankki. Viitattu 24.3.2016,

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:syyteneuvottelu>

Mattila, H. 2015a. Common law. Tieteen termipankki. Viitattu 2.4.2016,

http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:common_law

Mattila, H. 2015b. Oikeustiede: romaanis-germaaninen oikeus/laajempi kuvaus. Tieteen termipankki. Viitattu 2.4.2016, http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:romaanis-germaaninen_oikeus/laajempi_kuvaus

Nissinen, M. 2016. Ohje syyteneuvottelua koskevan lainsäädännön soveltamisesta. Valtakunnansyyttäjä. Viitattu 30.3.2016, http://www.vksv.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedostot/vksnyleisetohjeet/KgOxITc9f/Syyteneuvottelu_ohje.pdf

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Rikoslaki 19.12.1889/39.

Savolainen, J. 2013. Syyteneuvottelua koskeva lakiesitys eduskunnalle. Edilex. Viitattu 9.3.2016, [https://www-edilex-fi.ezp.oamk.fi:2047/uutiset/36435?allWords=tunnustamisoikeudenk%C3%A4ynti&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typelds\[\]=127%3Afi&searchSrc=1&advancedSearchKey=604710](https://www-edilex-fi.ezp.oamk.fi:2047/uutiset/36435?allWords=tunnustamisoikeudenk%C3%A4ynti&offset=1&perpage=20&sort=relevance&typelds[]=127%3Afi&searchSrc=1&advancedSearchKey=604710)

Sisäministeriö. 2008. Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta. Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti. Viitattu 12.4.2016, https://www.intermin.fi/download/44752_jarjestaytynyt_rikollisuus.pdf?b5071a371c05d188

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Syyteneuvottelu ja syyttämättäjäittäminen. Mietintöjä ja lausuntoja 26/2012. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 29.3.2016, http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/262012syyteneuvottelujasyyttamattajattaminen/Files/OMML_26_2012_Tyoryhman_mietinto.pdf

Tilastokeskus. 2014. Käräjäoikeuksissa ratkaistujen rikosasioiden määrä väheni edelleen. Viitattu 11.4.2016, http://www.stat.fi/til/koikrr/2013/koikrr_2013_2014-06-10_tie_001_fi.html

Vuorenpää, M. 2014. Asianomistajan oikeudet rikosprosessissa. Talentum. Viitattu 2.4.2016,
<http://verkkokirjahylly.talentum.fi.ezp.oamk.fi:2048/teos/BACBHXJTFF#kohta:27>